

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: «**Стан та перспективи двосторонніх відносин України та
Азербайджану**»

Виконала студентка 2 курсу, групи зММв-21
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
освітньо-професійної програми
«Міжнародні відносини»
Гусева Ольга Олександрівна

Керівник – кандидат історичних наук,
старший викладач
Корнійчук Любов Володимирівна
Рецензент –

Робота допущена до захисту
(протокол № ____ засідання кафедри
міжнародних відносин від ____ 20__ року
Завідувач кафедри міжнародних
відносин: _____ Тетяна СИДОРУК

Острог, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИХ ВІДНОСИН.....	11
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА АЗЕРБАЙДЖАНОМ.....	19
2.1. Офіційні візити та зустрічі на вищому рівні.....	19
2.2. Співпраця в рамках міжнародних організацій (ООН, ГУАМ, ОБСЄ).....	22
2.3. Позиції країн щодо територіальної цілісності та конфліктів.....	25
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА АЗЕРБАЙДЖАНОМ.....	29
3.1. Торговельно-економічні відносини: динаміка та структура.....	29
3.2. Інвестиційна діяльність та спільні проекти.....	31
РОЗДІЛ 4. УКРАЇНСЬКО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКІ КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНІ ЗВ'ЯЗКИ.....	46
4.1. Освітні програми та академічний обмін.....	46
4.2. Культурні заходи та співпраця в сфері мистецтва.....	51
РОЗДІЛ 5. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ.....	59
5.1. Проблемні аспекти двосторонніх відносин.....	59
5.2. Перспективи розвитку українсько-азербайджанських відносин.....	82
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	94

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність теми дослідження обумовлена зростаючою роллю стратегічного партнерства між Україною та Азербайджаном у сучасному світі, що стикається з глобальними викликами, такими як енергетична безпека, регіональна стабільність, економічна інтеграція та зміцнення політичного впливу обох країн у міжнародній системі. Двосторонні відносини між цими державами охоплюють широкий спектр співпраці, включаючи політичну, економічну, енергетичну та культурно-гуманітарну сфери. Важливість цих відносин виходить за межі національних інтересів, роблячи їх ключовими елементами стабільності та розвитку Чорноморсько-Каспійського регіону.

Україна та Азербайджан, здобувши незалежність після розпаду Радянського Союзу, змогли швидко встановити партнерські відносини, що базуються на принципах взаємної поваги до суверенітету та територіальної цілісності. Встановлення дипломатичних відносин 6 лютого 1992 року стало фундаментальним кроком для побудови співпраці. Протягом наступних десятиліть країни уклали понад 150 двосторонніх документів, які регулюють економічне співробітництво, військово-технічну взаємодію, транзит енергоресурсів та інші сфери.

Підтримка Азербайджаном територіальної цілісності України, включаючи визнання Криму та Донбасу частиною України, особливо важлива в умовах сучасної геополітичної кризи. У 2022 році, на тлі збройної агресії Росії проти України, Азербайджан продемонстрував свою прихильність до міжнародного права, надавши значну гуманітарну допомогу Україні. З іншого боку, Україна неодноразово висловлювала підтримку Азербайджану у його прагненнях до врегулювання конфлікту у Нагірному Карабасі. Як зазначив Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг: «Ефективна співпраця партнерів є ключем до забезпечення миру в умовах глобальної нестабільності» [17].

Однією з найважливіших сфер двосторонніх відносин є енергетика. Азербайджан є одним із ключових постачальників нафти та газу до Європи, а Україна виступає важливим транзитним хабом. Згідно зі звітом Interfax за 2023 рік, Азербайджан експортував 23,8 мільярда кубометрів газу, з яких 11,8 мільярда були поставлені до Європейського Союзу через «Південний газовий коридор» [18, 19]. Цей проєкт не лише зміцнює енергетичну безпеку регіону, але й створює можливості для диверсифікації поставок енергоресурсів, що є життєво важливим для України в умовах залежності від російських енергоносіїв. Крім того, співпраця в енергетичному секторі дозволяє Україні отримувати не лише ресурси, а й доступ до сучасних технологій, необхідних для розвитку альтернативної енергетики.

Економічна співпраця між Україною та Азербайджаном охоплює численні напрямки, серед яких торгівля, інвестиції, спільні інфраструктурні проєкти та технологічне співробітництво. Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2023 році обсяг торгівлі між країнами зріс на 20%, перевищивши 1 мільярд доларів США. Основними статтями експорту є сільськогосподарська продукція, машини та обладнання, тоді як Азербайджан постачає енергоресурси, хімічну продукцію та текстиль [20].

Особливої уваги заслуговують спільні інвестиційні проєкти у сферах аграрного бізнесу, ІТ-технологій та машинобудування. Такі ініціативи сприяють створенню нових робочих місць та розвитку інфраструктури, що відповідає стратегічним інтересам обох держав.

Крім того, Україна та Азербайджан мають тісні культурні зв'язки, що виявляються у проведенні спільних заходів, днів культури, мистецьких виставок та академічного обміну. У 2021 році країни підписали низку угод, спрямованих на розвиток співпраці у сфері освіти, що дозволяє студентам обох країн отримувати доступ до освітніх програм і наукових досліджень. У свою чергу, діяльність азербайджанської діаспори в Україні та української спільноти в Азербайджані є містком для подальшого зміцнення двосторонніх відносин.

Варто додати, що Україна та Азербайджан є ключовими гравцями в регіональній стабільності Чорноморсько-Каспійського регіону. Їхнє географічне положення дозволяє ефективно використовувати транспортні коридори, такі як «ТРАСЕКА», що з'єднує Європу з Азією. Участь обох країн у міжнародних організаціях, таких як ГУАМ, ОЧЕС, ОБСЄ та ООН, підсилює їхній вплив на вирішення глобальних питань.

Дослідження стану та перспектив двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном є своєчасним і практично значущим. Воно дозволяє оцінити досягнення у сфері політичної, економічної та гуманітарної співпраці, визначити основні виклики та запропонувати шляхи їх подолання. У сучасному світі, де геополітичні ризики набувають гостроти, ці відносини стають ключовим чинником стабільності та розвитку в регіональному й міжнародному вимірах.

Стан наукової розробки теми. Двосторонні відносини між Україною та Азербайджаном є об'єктом численних досліджень завдяки їхньому стратегічному значенню для забезпечення стабільності та розвитку регіону Чорного й Каспійського морів. У науковій літературі аналізуються різні аспекти цих відносин, проте існує потреба у подальшому дослідженні окремих важливих напрямів, таких як цифрова трансформація та інновації. Політичні аспекти співпраці між Україною та Азербайджаном висвітлювали такі дослідники, як Мустафазаде П. та Ткач О.І. У їхніх працях акцентується увага на питаннях територіальної цілісності та ролі дипломатії у зміцненні двосторонніх зв'язків. Зокрема, досліджується значення ГУАМ як платформи регіональної співпраці, яка сприяє координації політичних та економічних ініціатив обох країн. Мустафазаде П. у своєму аналізі зазначає, що співпраця України та Азербайджану є важливим інструментом для подолання сучасних викликів, таких як російська агресія та врегулювання конфлікту в Нагірному Карабасі [21; 22]. Економічну взаємодію між двома країнами детально аналізували Науменко М.І. та Бабан Т.О. Їхні роботи висвітлюють розвиток транспортного коридору «ТРАСЕКА», що є ключовим для інтеграції економік України та Азербайджану. Дослідники також акцентують увагу на значенні нафтопроводу «Одеса–Броди»

для диверсифікації енергетичних маршрутів та розширення торговельного обороту між країнами. Науменко М.І. вказує на необхідність інтенсифікації інвестиційної співпраці у галузях агропромислового комплексу та інфраструктури [23; 24]. Енергетичні відносини між країнами детально досліджені Корнеллом С.Е. та Церетелі М. У своїх працях вони аналізують роль Азербайджану як ключового постачальника енергоресурсів до Європи через українську територію. Окрему увагу приділено проєкту «Південний газовий коридор», який забезпечує енергетичну безпеку регіону та сприяє зменшенню залежності від російських ресурсів. Дослідження також торкаються перспектив альтернативної енергетики, яка могла б стати новим етапом у співпраці між країнами [24; 25]. Культурні аспекти взаємодії висвітлюють Збірник матеріалів міжнародної конференції «Азербайджан – Україна: на перехрестях історії та культури» та дослідження Павленко Н. та Ахмедова Ф. Вони підкреслюють важливість академічного обміну, діяльності діаспор та організації спільних культурних заходів для зміцнення зв'язків між двома народами. Утім, питання реалізації цифрових культурних проєктів і підтримки інновацій у цій сфері все ще залишаються маловивченими [26, 27]. Геополітична роль України та Азербайджану у стабільності регіону розглядається у працях Харитонові Д.В. та Шишкіна І. Їхні дослідження акцентують увагу на стратегічній важливості обох країн як транзитних хабів для енергетичних потоків і товарних маршрутів. Особливої уваги потребує питання формування нових міжнародних альянсів у Чорноморсько-Каспійському регіоні, що має потенціал для посилення ролі України та Азербайджану на світовій арені [28,29].

Незважаючи на вагомий внесок дослідників, низка важливих аспектів залишається недослідженою. До них належать: використання інновацій і цифрових технологій у двосторонній співпраці; розробка спільних стратегій у сфері альтернативної енергетики; культурне зближення через спільні проєкти; перспективи розвитку культурних ініціатив в тому числі на основі цифрової трансформації; формування нових політичних і економічних альянсів для посилення впливу в регіоні. Ці питання потребують детального вивчення для

створення повної картини відносин між Україною та Азербайджаном та розробки ефективних рекомендацій щодо їхнього розвитку.

Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном, визначення ключових проблем, перспектив їхнього розвитку та розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації співпраці у політичній, економічній, енергетичній та культурно-гуманітарній сферах.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

✓ Дослідити історичні етапи становлення та розвитку двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном, починаючи з моменту встановлення дипломатичних зв'язків у 1992 році.

✓ Проаналізувати сучасний стан політичної взаємодії між Україною та Азербайджаном, зокрема, на рівні двосторонніх контактів і в рамках міжнародних організацій (ГУАМ, ООН, ОБСЄ).

✓ Оцінити економічну співпрацю між країнами, включаючи основні напрями торгівлі, інвестиційні проєкти, енергетичне партнерство та розвиток транспортних коридорів.

✓ Розглянути культурно-гуманітарні зв'язки між Україною та Азербайджаном, включаючи діяльність діаспор, обмін у сфері освіти, науки та культури.

✓ Виявити ключові виклики та проблеми, які виникають у двосторонніх відносинах, такі як геополітичні ризики, економічна конкуренція та інформаційна політика.

✓ Дослідити перспективи розвитку партнерства між Україною та Азербайджаном у контексті сучасних міжнародних викликів і регіональної стабільності.

✓ Розробити рекомендації для поглиблення співпраці між країнами, враховуючи їхні національні інтереси та стратегічні цілі.

Об'єктом даного дослідження є система двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном, яка охоплює політичні, економічні, енергетичні та

культурно-гуманітарні аспекти співпраці. Особлива увага приділяється взаємодії цих країн у контексті регіональної стабільності, забезпечення національних інтересів та реагування на сучасні глобальні виклики, такі як енергетична безпека, геополітичні конфлікти, економічні кризи та інтеграційні процеси. Система двосторонніх відносин розглядається через призму міжнародних відносин, із фокусом на ролі державних органів, міжнародних організацій, приватного сектору, культурних та освітніх установ у формуванні та реалізації спільних стратегій співпраці.

Предметом дослідження є механізми, напрями, форми та інструменти співпраці між Україною та Азербайджаном, їхня роль у забезпеченні регіональної стабільності, енергетичної безпеки та економічної інтеграції, а також перспективи поглиблення партнерства між двома країнами.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від 1992 року, коли Україна та Азербайджан встановили дипломатичні відносини, до сучасності. Цей період дозволяє простежити основні етапи формування двосторонніх відносин, починаючи від укладення перших договорів і створення механізмів співробітництва, і закінчуючи сучасними викликами та перспективами у контексті глобальних змін.

Географічна сфера охоплює дві держави — Україну та Азербайджан, їхню участь у регіональних ініціативах у Чорноморсько-Каспійському регіоні, а також взаємодію в межах міжнародних організацій. Особливий акцент зроблено на геополітичній ролі цих країн, яка визначає їхній внесок у стабільність і розвиток регіону.

Методологічна база цього дослідження ґрунтується на комплексному підході, який передбачає застосування низки загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечують всебічний аналіз двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном.

Загальнонаукові методи

1. **Аналіз і синтез** – використовуються для систематизації інформації про історію, сучасний стан і перспективи українсько-азербайджанських відносин.

2. **Індукція і дедукція** – застосовуються для узагальнення отриманих даних і формування висновків щодо ключових тенденцій співпраці.

3. **Абстрагування та узагальнення** – дають змогу зосередитися на сутнісних характеристиках досліджуваних явищ, абстрагуючись від другорядних деталей.

Спеціальні методи

1. **Історичний метод** – дозволяє простежити еволюцію двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном з моменту їхнього становлення після розпаду СРСР у 1991 році до сучасності.

2. **Порівняльний метод** – використовується для аналізу досвіду співпраці України та Азербайджану з іншими країнами, з метою виявлення спільних рис і відмінностей.

3. **Системний підхід** – забезпечує розгляд двосторонніх відносин як інтегрованої системи, що включає політичні, економічні, енергетичні та культурно-гуманітарні аспекти.

4. **Контент-аналіз** – застосовується для дослідження офіційних документів, медійних публікацій та статистичних даних, які стосуються співпраці між країнами.

5. **Прогностичний метод** – використовується для оцінки перспектив подальшого розвитку двосторонніх відносин, базуючись на аналізі поточних тенденцій.

Міждисциплінарний підхід

У дослідженні також використано міждисциплінарний підхід, що дозволяє інтегрувати знання з міжнародних відносин, економіки, політики, історії та культурології для створення повної картини двосторонніх відносин.

Практична значущість дослідження. Тема двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном має значну практичну значущість як для зовнішньої

політики обох країн, так і для регіональної та глобальної стабільності. Враховуючи спільність інтересів обох держав, таких як забезпечення енергетичної безпеки, розвиток торгівлі, інвестицій та спільна участь у міжнародних організаціях, її дослідження сприяє кращому розумінню сучасної дипломатії та її потенціалу. Для України співпраця з Азербайджаном відкриває можливості диверсифікації енергопостачання, розширення експорту української продукції та зміцнення позицій у регіональних структурах, таких як ГУАМ. Для Азербайджану Україна є важливим партнером у питанні доступу до європейських ринків, реалізації транспортних коридорів і підтримки територіальної цілісності. Водночас, обидві країни мають спільний інтерес у збереженні незалежності та протистоянні викликам, пов'язаним із зовнішнім тиском. Результати роботи можуть бути використані в дипломатичній практиці, для підготовки рекомендацій у зовнішньополітичній сфері, а також у навчальному процесі з підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин.

Наукова новизна дослідження також визначається можливістю запропонувати нові підходи до поглиблення співпраці у таких сферах, як цифрова трансформація, освіта, культура та туризм.

Джерельна база дослідження. Джерела, що використовувались у цьому дослідженні, можна умовно поділити на кілька груп:

- ✓ Офіційні документи, угоди та звіти, підписані між Україною та Азербайджаном.
- ✓ Дані міжнародних організацій, таких як ООН, ГУАМ, ОБСЄ.
- ✓ Статистичні матеріали Державної служби статистики України та аналогічних азербайджанських органів.
- ✓ Аналітичні звіти, які висвітлюють різні аспекти двосторонніх відносин.
- ✓ Медійних джерел, зокрема новинних порталів, офіційних заяв та інтерв'ю.

Структура роботи обумовлена її метою та завданнями та включає вступ, основну частину, висновки, список використаних джерел та літератури.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИХ ВІДНОСИН

Історія становлення відносин між Україною та Азербайджаном є яскравим прикладом того, як дві молоді пострадянські держави змогли побудувати міцне стратегічне партнерство, засноване на взаємній підтримці, спільних інтересах і прагненні до регіональної стабільності. Від перших років незалежності до сучасності обидві країни демонструють здатність адаптуватися до викликів часу, знаходячи спільні точки дотику навіть у найскладніших політичних і економічних умовах. Кожен етап їхнього співробітництва позначений як труднощами, так і значними успіхами, що стали фундаментом для поглиблення двосторонніх зв'язків.

Після розпаду СРСР у 1991 році Україна та Азербайджан здобули незалежність, що стало відправною точкою для формування їхньої нової зовнішньої політики. Незалежність дала змогу обом країнам визначити власний курс у міжнародних відносинах і шукати партнерів для забезпечення національних інтересів. Вже 6 лютого 1992 року Україна та Азербайджан офіційно встановили дипломатичні відносини, що заклало основу для розвитку двосторонньої співпраці в політичній, економічній, культурній та гуманітарній сферах.

Політичні пріоритети перших років незалежності

На початковому етапі незалежності як Україна, так і Азербайджан зосередилися на зміцненні суверенітету та забезпеченні територіальної цілісності. Україна зіткнулася з викликами у вигляді перехідної економіки та проблем інтеграції до міжнародних структур, таких як ООН, ОБСЄ та інші. Азербайджан, своєю чергою, зіткнувся з військовим конфліктом у Нагірному Карабасі, що загрожувало його територіальній цілісності. В таких умовах обидві країни вбачали одна в одній надійного партнера для підтримки на міжнародній арені.

Україна активно підтримувала територіальну цілісність Азербайджану, засуджуючи дії Вірменії у Нагірному Карабасі, тоді як Азербайджан послідовно підтримував Україну в її прагненні до інтеграції у європейські та євроатлантичні структури.

Інституційне оформлення відносин.

Одним із важливих кроків у розбудові партнерства стало відкриття дипломатичних місій. У 1996 році в столиці Азербайджану, Баку, розпочало роботу посольство України, яке відіграло ключову роль у координації політичних та економічних ініціатив між країнами. Аналогічно, у 1997 році в Києві було засноване посольство Азербайджану, що стало важливим механізмом для налагодження міжурядового діалогу та реалізації спільних проєктів [1, 2].

Завдяки цим установам вдалося створити платформу для обговорення і вирішення важливих питань двосторонньої співпраці, включаючи укладання низки угод у сферах економіки, транспорту та культури. У цей період були підписані угоди про торговельно-економічну співпрацю, взаємне сприяння в інвестиціях та правову допомогу у кримінальних справах.

Формування двосторонніх механізмів співпраці.

Для координації відносин було створено спільну міжурядову комісію з питань економічного співробітництва, яка стала важливим інструментом у розробці і реалізації спільних проєктів. Основною метою цієї комісії було забезпечення сталого розвитку економічних зв'язків, включаючи торговельні відносини, розвиток транспортних коридорів та інвестиційних проєктів.

Також на початковому етапі відносин Україна та Азербайджан налагодили співпрацю в енергетичній сфері. Україна вбачала в Азербайджані ключового партнера для забезпечення енергетичної безпеки, особливо в контексті пошуку альтернативних джерел постачання нафти та газу.

Роль міжнародних організацій у становленні відносин.

На початковому етапі важливу роль у формуванні двосторонніх відносин відіграли міжнародні організації. У рамках ООН, ОБСЄ та ГУАМ Україна та Азербайджан активно співпрацювали для захисту своїх національних інтересів.

Зокрема, ГУАМ, заснований у 1997 році, став платформою для спільних зусиль у сфері транспорту, енергетики та безпеки.

Обидві країни взаємно підтримували резолюції, спрямовані на зміцнення суверенітету та територіальної цілісності. Наприклад, Азербайджан підтримав українські ініціативи щодо засудження анексії Криму та агресії росії на міжнародній арені.

Таким чином, встановлення дипломатичних відносин між Україною та Азербайджаном у 1992 році стало початком довготривалого та продуктивного партнерства. Попри складні внутрішні виклики, обидві країни змогли створити міцний фундамент для політичної, економічної та гуманітарної співпраці, що продовжує розвиватися і сьогодні. Створення дипломатичних місій, укладання базових угод та спільна діяльність у міжнародних організаціях заклали основу для стратегічного партнерства, яке з часом набуло нового значення у контексті регіональної стабільності та глобальної енергетичної безпеки.

Основні етапи розвитку двосторонніх відносин.

Відносини між Україною та Азербайджаном пройшли кілька ключових етапів розвитку, кожен з яких характеризувався специфічними подіями та досягненнями:

1990-ті роки: Період становлення та інституціоналізації

Після здобуття незалежності обома державами в 1991 році, 6 лютого 1992 року були офіційно встановлені дипломатичні відносини між Україною та Азербайджаном. Цей період ознаменувався підписанням базових угод, що регулювали співпрацю в політичній, економічній та культурній сферах. Зокрема, у 1992 році було підписано Договір про дружбу та співробітництво між Україною та Азербайджанською Республікою. У 1997 році в Києві було підписано Меморандум між Азербайджанською Республікою та Україною про співробітництво в галузі нафтогазової промисловості, та створено міжурядову українсько-азербайджанську комісію з питань економічного співробітництва, яка стала важливим механізмом для координації спільних проєктів та ініціатив [2, 3, 4].

2000-ті роки: Етап інтенсифікації партнерства

На початку 2000-х років двосторонні відносини набули стратегічного характеру. Особливу увагу було приділено співпраці в енергетичному секторі. У 2006 році було укладено угоду про співпрацю у використанні нафтопроводу «Одеса–Броди», що стало важливим кроком у диверсифікації енергетичних маршрутів та зміцненні енергетичної безпеки обох країн. У 2007 році Україна, Азербайджан, Грузія, Литва і Польща підписали міжвідомчу угоду про співпрацю у сфері енергетики в присутності президентів п'яти країн. Ця угода стала важливим кроком у реалізації амбітного проєкту нафтопроводу «Одеса–Броди–Плоцьк–Гданьськ», який мав стратегічне значення для диверсифікації маршрутів постачання енергоресурсів у регіоні.

Документ передбачав створення повноцінної юридично-правової бази для проєкту, що дозволяло його учасникам зміцнити свої позиції на європейському енергетичному ринку. Нафтопровід мав об'єднати енергетичні потоки від каспійського регіону через території України, Польщі та Литви до європейських споживачів.

Проєкт став символом спільних зусиль країн-учасниць у зміцненні енергетичної безпеки, зменшенні залежності від російських енергоресурсів та інтеграції енергетичних ринків із Європою. Це рішення також підкреслило значення співпраці між Україною та Азербайджаном у побудові стабільної та передбачуваної енергетичної системи в регіоні [6, 7].

2010-ті роки: Зміцнення політичного та економічного партнерства

У цей період відбувалися регулярні офіційні візити на вищому рівні, що сприяло поглибленню співпраці. Наприклад, після офіційних візитів візиту Президента України Петра Порошенка до Баку та президента Азербайджану Ільхама Алієва до Києва у 2016 році було підписано низку угод у сферах енергетики, транспорту та культури [8]. Крім того, обидві країни активно співпрацювали в рамках міжнародних організацій, таких як ГУАМ, що сприяло координації зусиль у питаннях регіональної безпеки та економічного розвитку.

2020-ті роки: Новий етап партнерства

На тлі збройної агресії Росії проти України в 2022 році Азербайджан надав гуманітарну допомогу Україні, демонструючи солідарність та підтримку. У 2023 році країни активізували співпрацю в рамках міжнародних проєктів, таких як транспортний коридор «ТРАСЕКА», що сприяє розвитку торговельних шляхів між Європою та Азією через території України та Азербайджану. Крім того, було підписано меморандуми про співпрацю в енергетичній сфері, агропромисловому комплексі та торгівлі, що відкриває нові можливості для економічного зростання обох країн [9].

Таким чином, відносини між Україною та Азербайджаном пройшли шлях від встановлення дипломатичних контактів до стратегічного партнерства, що охоплює широкий спектр співпраці в політичній, економічній та культурній сферах. Кожен етап розвитку двосторонніх відносин сприяв зміцненню зв'язків між країнами та підвищенню їхньої ролі в регіональних і міжнародних процесах.

Слід, підкреслити, що міжнародні організації відіграють важливу роль у розвитку двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном, створюючи платформу для співпраці у вирішенні регіональних і глобальних викликів. Відносини між двома країнами в цьому контексті характеризуються активною взаємодією в рамках багатосторонніх структур, таких як ООН, ГУАМ, ОБСЄ, ОЧЕС, а також в інших міжнародних ініціативах.

Так, Україна та Азербайджан з моменту здобуття незалежності є активними учасниками ООН. Організація Об'єднаних Націй слугує платформою для просування обома країнами питань, пов'язаних із суверенітетом і територіальною цілісністю. Зокрема:

Україна підтримувала резолюції ООН, що стосуються відновлення територіальної цілісності Азербайджану у зв'язку з конфліктом у Нагірному Карабасі.

Азербайджан, своєю чергою, підтримував українські ініціативи, спрямовані на засудження анексії Криму та військової агресії Росії.

Завдяки співпраці в ООН обидві країни мають можливість координувати свої дії для захисту національних інтересів і досягнення дипломатичної підтримки на міжнародному рівні.

Крім того, ГУАМ є одним із найважливіших інструментів регіональної співпраці між Україною та Азербайджаном. Створена у 1997 році, організація об'єднує країни, які прагнуть до економічної інтеграції, демократичного розвитку та безпеки.

Спільні ініціативи в рамках ГУАМ:

Транспорт і логістика: Проєкт «Транспортний коридор ГУАМ» сприяє інтеграції транспортних маршрутів, зокрема в рамках ТРАСЕКА.

Енергетика: ГУАМ підтримує енергетичні ініціативи, спрямовані на диверсифікацію поставок і зменшення залежності від російських ресурсів.

Безпека: У рамках ГУАМ країни координують заходи для боротьби з транснаціональними загрозами, такими як тероризм і організована злочинність.

ГУАМ не лише слугує платформою для обговорення економічних проєктів, але й сприяє зміцненню політичної солідарності між країнами-учасницями.

Зауважимо, що Україна та Азербайджан активно співпрацюють у рамках ОБСЄ, яка відіграє важливу роль у забезпеченні регіональної стабільності. Організація займається моніторингом дотримання прав людини, демократичних процесів і мирного вирішення конфліктів.

ОБСЄ сприяла мирним ініціативам у Нагірному Карабасі, надаючи Азербайджану майданчик для дипломатичних переговорів.

Україна використовує платформу ОБСЄ для висвітлення проблеми анексії Криму та війни на Донбасі.

Завдяки ОБСЄ обидві країни мають можливість консолідувати міжнародну підтримку в питаннях забезпечення суверенітету.

У рамках ОЧЕС Україна та Азербайджан співпрацюють у питаннях економічного розвитку Чорноморсько-Каспійського регіону. Основні напрями діяльності включають:

Розвиток транспортних коридорів: Інтеграція транспортних маршрутів між Чорним і Каспійським морями.

Економічні зв'язки: Розширення торгівлі через використання портів і залізничних шляхів.

Інфраструктурні проекти: Україна та Азербайджан координують свої дії у розробці спільних проектів у сфері транспорту.

ОЧЕС сприяє формуванню економічної стабільності в регіоні, що відповідає інтересам обох країн. (14)

Міжнародні ініціативи.

Окрім традиційних структур, Україна та Азербайджан беруть участь у низці ініціатив, спрямованих на розвиток співпраці:

ТРАСЕКА: Транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія, у якому Азербайджан і Україна є ключовими учасниками, сприяє зміцненню економічних зв'язків між Європою та Азією [13].

Енергетичні альянси: Участь у проектах диверсифікації поставок енергоресурсів, що зменшують залежність від монопольних постачальників.

Отже, міжнародні організації слугують платформою для розширення та зміцнення двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном. Завдяки участі в таких структурах, як ООН, ГУАМ, ОБСЄ та ОЧЕС, країни забезпечують підтримку своїх стратегічних інтересів, поглиблюють економічну співпрацю та зміцнюють регіональну стабільність. Ці багатосторонні формати не лише розвивають взаємодію між Україною та Азербайджаном, але й формують їхній імідж на міжнародній арені.

Висновок до розділу 1.

Історичний розвиток українсько-азербайджанських відносин демонструє послідовний рух до стратегічного партнерства, яке охоплює політичну, економічну, енергетичну та культурну сфери. Починаючи з 1992 року, встановлення дипломатичних відносин стало основою для багатогранної співпраці. Україна та Азербайджан виявили здатність швидко адаптуватися до регіональних викликів, вибудовуючи взаємовигідну модель партнерства. На

початковому етапі співпраці важливим пріоритетом було зміцнення суверенітету обох країн, що сприяло взаємній підтримці в міжнародних організаціях, таких як ООН, ОБСЄ, ГУАМ. Вагомими кроками стали відкриття дипломатичних місій у Києві та Баку, створення міжурядової комісії з економічного співробітництва та реалізація перших спільних проєктів, зокрема в енергетичній сфері. Етапи розвитку двосторонніх відносин відзначалися поглибленням політичного діалогу, активізацією економічної співпраці, участю у міжнародних ініціативах, таких як ТРАСЕКА, та узгодженням позицій щодо ключових питань регіональної стабільності. Кожен період додавав нових можливостей для партнерства, включаючи транспортні коридори, інтеграцію енергетичних систем і підтримку територіальної цілісності обох країн. Роль міжнародних організацій, таких як ГУАМ, ОБСЄ та ОЧЕС, підкреслює важливість багатосторонньої співпраці для досягнення стратегічних цілей. Обидві країни виявляли єдність у захисті суверенітету на міжнародній арені, а також координували дії у сфері транспорту, енергетики та безпеки.

Таким чином, перший розділ дозволяє зробити висновок, що двосторонні відносини між Україною та Азербайджаном мають міцний фундамент, побудований на спільних інтересах, взаємній повазі та прагненні до регіональної стабільності. Важливість цих відносин у сучасному світі підкреслюється їхнім впливом на міжнародну політику, енергетичну безпеку та економічний розвиток.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА АЗЕРБАЙДЖАНОМ

Сучасні політичні відносини між Україною та Азербайджаном будуються на взаємній підтримці суверенітету, територіальної цілісності та стратегічному партнерстві в умовах глобальних і регіональних викликів. Активна взаємодія на вищому рівні, участь у міжнародних організаціях і спільна позиція щодо ключових геополітичних питань підкреслюють глибину та значення двосторонніх відносин.

2.1. Офіційні візити та зустрічі на вищому рівні

Україна та Азербайджан протягом останніх десятиліть активно підтримують дипломатичний діалог, який вийшов на новий рівень завдяки регулярним офіційним візитам і зустрічам на вищому рівні. Ці заходи сприяють зміцненню політичних зв'язків, відкривають нові можливості для економічного співробітництва та дозволяють скоординувати спільні позиції в міжнародних відносинах. Особливу значущість такі зустрічі набувають в умовах сучасних геополітичних викликів.

Однією з найважливіших подій останніх років став візит Президента Азербайджану Ільхама Алієва до Києва у січні 2022 року. Під час цього візиту було підписано «Дорожню карту» співробітництва між Україною та Азербайджаном, яка стала дорожнім планом для подальшого розвитку взаємовигідного партнерства. Документ охоплює ключові сфери, такі як економіка, енергетика та транспорт. У центрі уваги цієї зустрічі опинився проєкт транспортного коридору «ТРАСЕКА», що має стратегічне значення для інтеграції Європи, Кавказу та Азії [30]. Президент України Володимир Зеленський на пресконференції підкреслив важливість цього партнерства, заявивши: *«Азербайджан є не лише стратегічним партнером, а й надійним другом України»* [31]. Візит також був символом солідарності двох країн у період зростання геополітичної напруги в регіоні.

У свою чергу, візит Президента України Володимира Зеленського до Баку в грудні 2019 року. Під час цього візиту було підписано низку двосторонніх документів, спрямованих на поглиблення співпраці між Україною та Азербайджаном у пріоритетних сферах. Під час цієї зустрічі обидві сторони обговорили можливості для спільних інвестиційних проєктів, зокрема в аграрному секторі та машинобудуванні. Домовленості, досягнуті в рамках цього візиту, відкрили нові перспективи для взаємовигідної співпраці, спрямованої на забезпечення стійкого економічного зростання обох країн [33]. Зустріч також слугувала майданчиком для обговорення питань енергетичної безпеки, які залишаються одним із ключових аспектів партнерства між Україною та Азербайджаном.

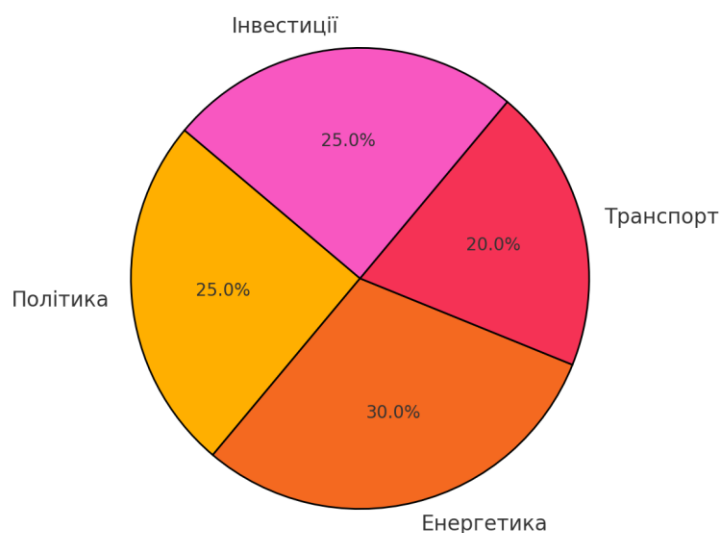
Не менш значущим стало 12-те засідання міжурядової комісії з економічного співробітництва, яке відбулося в грудні 2020 року [34]. Ця зустріч, очолена віцепрем'єр-міністром України Ольгою Стефанішиною, зосередилася на перспективних проєктах у сферах енергетики, транспорту та інфраструктури. Сторони обговорили конкретні ініціативи, зокрема можливості використання азербайджанського досвіду у сфері зеленої енергетики та інфраструктурного розвитку. Крім того, засідання стало важливим сигналом для бізнес-спільнот обох країн, які отримали додатковий стимул для розширення інвестиційної діяльності.

Офіційні візити та зустрічі на вищому рівні між Україною та Азербайджаном є не лише інструментом політичного діалогу, але й основою для побудови довгострокового партнерства. Їхній успіх полягає в умінні обох сторін знаходити спільні інтереси, адаптуватися до нових викликів та ефективно використовувати існуючі можливості для розвитку співпраці. У сучасному світі, де геополітична напруженість та економічні виклики стають дедалі гострішими, регулярні зустрічі на вищому рівні між Україною та Азербайджаном демонструють силу стратегічного партнерства. Вони дозволяють країнам синхронізувати свої дії на міжнародній арені, підтримувати важливі ініціативи в енергетиці, транспорті та торгівлі, а також обговорювати спільні виклики та шляхи їх вирішення.

Крім того, ці зустрічі сприяють зміцненню політичної довіри, яка є ключовою складовою стабільності двосторонніх відносин. Вони показують, що Україна та

Азербайджан готові не лише підтримувати один одного на словах, а й впроваджувати практичні кроки для досягнення спільних цілей. Такі заходи створюють фундамент для подальшого розширення співпраці, зокрема в умовах сучасних викликів для обох держав.

Ключові теми офіційних візитів між Україною та Азербайджаном

Діаграма 2.1.1 [30; 31]

Дата	Візит	Результат
Грудень 2021	Президент України Володимир Зеленський до Баку	Домовленості про інвестиційні проекти в аграрному секторі та машинобудуванні
Січень 2022	Президент Азербайджану Ільхам Алієв до Києва	Підписання Дорожньої карти співпраці в економіці, енергетиці, транспорті
Грудень 2022	Віцепрем'єр-міністр Ольга Стефанішина в Баку (12-те засідання міжурядової комісії)	Обговорення перспектив спільних проектів у сфері енергетики та транспорту

Таблиця 2.1.1

Таким чином, офіційні візити та зустрічі на вищому рівні не лише забезпечують тісний зв'язок між політичними елітами двох країн, а й стають каталізатором для реалізації нових проєктів і стратегічних ініціатив, які зміцнюють позиції України та Азербайджану на регіональній і міжнародній аренах.

2.2. Співпраця в рамках міжнародних організацій

Україна та Азербайджан активно використовують потенціал міжнародних організацій для зміцнення двосторонніх відносин, просування спільних інтересів і посилення політичного впливу на глобальній арені. Участь у таких організаціях, як ООН, ГУАМ, ОБСЄ та ОЧЕС, дозволяє країнам консолідувати свої позиції у вирішенні ключових міжнародних викликів, включаючи питання територіальної цілісності, безпеки та економічної інтеграції.

Співпраця в рамках ООН.

Організація Об'єднаних Націй є однією з головних платформ, де Україна та Азербайджан захищають свої національні інтереси. Участь в ООН дозволяє країнам забезпечувати підтримку з боку світової спільноти в питаннях, що стосуються суверенітету та територіальної цілісності.

Позиція Азербайджану щодо України: Азербайджан неодноразово підтримував українські резолюції, спрямовані на засудження порушень міжнародного права з боку росії. Наприклад, у 2022 році Азербайджан проголосував за резолюцію ООН «*Стан із правами людини в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі*» [35]. Цей акт демонструє солідарність з Україною та підтримку її територіальної цілісності.

Позиція України щодо Азербайджану: Україна, своєю чергою, послідовно підтримує Азербайджан у його прагненні до відновлення контролю над Нагірним Карабахом. У рамках ООН українська сторона виступає за врегулювання конфліктів на основі міжнародного права, включаючи визнання територій Азербайджану, окупованих під час тривалого протистояння.

Спільні ініціативи: Обидві країни використовують ООН для акцентування уваги на проблемах безпеки в Чорноморсько-Каспійському регіоні, наголошуючи на важливості дотримання принципів суверенітету та територіальної цілісності.

ГУАМ: Організація за демократію та економічний розвиток

ГУАМ залишається ключовою платформою для регіональної співпраці між Україною, Азербайджаном, Грузією та Молдовою. Її діяльність спрямована на розвиток економічного співробітництва, забезпечення регіональної безпеки та створення умов для демократичного розвитку.

Економічна інтеграція: ГУАМ активно підтримує проекти, пов'язані з транспортом і логістикою, зокрема, розвиток коридору «Європа-Кавказ-Азія». У рамках 15-го саміту ГУАМ у 2023 році Україна та Азербайджан підтвердили свою готовність розвивати транспортну інфраструктуру, що сприятиме інтеграції регіону до глобальних економічних процесів [36].

Енергетика: Організація підтримує ініціативи щодо диверсифікації енергетичних потоків, що має стратегічне значення для обох країн. Зокрема, Україна та Азербайджан працюють над зменшенням залежності від російських енергоресурсів.

Безпека: У рамках ГУАМ країни координують зусилля для протидії транснаціональним загрозам, включаючи тероризм, торгівлю людьми та нелегальну міграцію.

ОБСЄ: Організація з безпеки і співробітництва в Європі.

ОБСЄ є важливим майданчиком для обговорення питань безпеки та врегулювання конфліктів у Європі. Україна та Азербайджан використовують цю організацію для координації своїх дій у регіональних питаннях.

Моніторинг конфліктів: ОБСЄ відіграє ключову роль у спостереженні за конфліктами в Чорноморсько-Каспійському регіоні, включаючи ситуацію на Донбасі та в Нагірному Карабасі. Обидві країни підтримують зусилля організації, спрямовані на забезпечення стабільності.

Врегулювання конфліктів: Азербайджан і Україна використовують ОБСЄ як платформу для просування ініціатив мирного врегулювання конфліктів. Водночас, вони акцентують увагу на необхідності дотримання принципів міжнародного права.

ОЧЕС: Організація Чорноморського економічного співробітництва

ОЧЕС є платформою для співпраці в галузі економіки, транспорту та екології між країнами Чорноморсько-Каспійського регіону.

Економічна взаємодія: У рамках ОЧЕС Україна та Азербайджан беруть участь у спільних проєктах розвитку транспортних маршрутів і торгівлі. Ці проєкти включають інтеграцію портів і залізничних маршрутів для створення стійкої логістичної мережі.

Зелена енергетика: У січні 2022 року Україна та Азербайджан підписали низку двосторонніх документів, зокрема меморандум про співпрацю в енергетичній сфері. Цей меморандум передбачає розвиток спільних проєктів у галузі енергетики, включно з відновлюваними джерелами енергії.

У листопаді 2024 року на Конференції ООН зі зміни клімату (COP29) міністри екології України та Азербайджану підписали меморандум про співпрацю в питаннях захисту довкілля. Цей документ спрямований на розвиток екологічних технологій, управління відходами та збереження біорізноманіття, що є важливими аспектами енергетичної трансформації обох країн.

Таким чином, підписані меморандуми відображають спільні зусилля України та Азербайджану у напрямку енергетичної трансформації та розвитку зеленої енергетики [37; 38; 39].

Співпраця України та Азербайджану в рамках міжнародних організацій є важливим інструментом для зміцнення двосторонніх відносин. Використання таких платформ, як ООН, ГУАМ, ОБСЄ та ОЧЕС, дозволяє країнам координувати зусилля для досягнення спільних цілей у сфері безпеки, економіки та енергетики. Спільні позиції щодо ключових питань міжнародного права та регіональної стабільності свідчать про стратегічне партнерство, яке має потенціал для подальшого розвитку.

2.3. Позиції країн щодо територіальної цілісності та конфліктів

Питання суверенітету та територіальної цілісності є центральними у відносинах між Україною та Азербайджаном, формуючи основу їхньої зовнішньої політики та визначаючи підходи до співпраці на міжнародній арені. Ці спільні пріоритети обумовлені історичним досвідом обох країн, які зіткнулися з викликами, пов'язаними з територіальними конфліктами та порушенням міжнародного права.

Позиція Азербайджану щодо України.

Азербайджан послідовно підтримує територіальну цілісність України. Зокрема, у 2016 році президент України Петро Порошенко висловив вдячність Азербайджану за невизнання анексії Криму та підтримку суверенітету України в міжнародно визнаних кордонах.

Проте в деяких випадках Азербайджан утримувався від голосування щодо резолюцій, які засуджують дії Росії. Наприклад, у 2022 році Азербайджан не брав участі в голосуванні на Генеральній Асамблеї ООН за резолюцію, що вимагала від Росії негайно припинити застосування сили проти України.

Таким чином, хоча Азербайджан офіційно не визнає анексію Криму та підтримує територіальну цілісність України, його позиція на міжнародних платформах, таких як ООН, не завжди є однозначною [40, 41]. Азербайджан неодноразово висловлював свою солідарність з Україною на міжнародних платформах, включаючи ООН, ОБСЄ та інші організації.

У період активної фази російської агресії у 2022 році Азербайджан став одним із країн, які оперативно надали гуманітарну допомогу Україні. Зокрема, до України було передано енергетичне обладнання, зокрема генератори, що сприяло забезпеченню стабільності енергопостачання в умовах масованих атак на інфраструктуру [42, 43]. Це є яскравим прикладом практичної підтримки, яка виходить за межі дипломатичних заяв.

Президент Азербайджану Ільхам Алієв у своїх виступах наголошував, що принципи міжнародного права мають бути основою врегулювання будь-яких конфліктів, і підкреслював необхідність дотримання суверенітету держав. Ця

позиція резонує з політикою України і створює основу для зміцнення двостороннього партнерства.

Позиція України щодо Азербайджану.

Україна, своєю чергою, підтримує територіальну цілісність Азербайджану, зокрема в контексті врегулювання конфлікту в Нагірному Карабасі. У рамках ООН та інших міжнародних організацій Україна голосувала за резолюції, які визнають Нагірний Карабах частиною Азербайджану, та закликала до мирного врегулювання конфлікту відповідно до міжнародного права.

Ця позиція ґрунтується на спільному баченні принципів непорушності кордонів і невтручання у внутрішні справи держав. Підтримка Азербайджану у цих питаннях з боку України зміцнює політичний діалог між країнами та створює міцний фундамент для стратегічного партнерства.

Українські офіційні особи неодноразово наголошували на важливості підтримки Азербайджану в його зусиллях щодо відновлення контролю над територіями, втраченими внаслідок збройних конфліктів. Ця підтримка є не лише політичним жестом, а й способом демонстрації спільних підходів до ключових міжнародних принципів.

Спільна позиція: Мирне вирішення конфліктів.

Україна та Азербайджан мають єдину позицію щодо необхідності мирного врегулювання конфліктів на основі міжнародного права. У спільних заявах лідери обох країн неодноразово підкреслювали важливість дотримання суверенітету та територіальної цілісності всіх держав, включаючи ті, що стикаються із зовнішньою агресією.

Ключовими принципами спільної політики є:

- ✓ Недопустимість порушення міжнародно визнаних кордонів.
- ✓ Вирішення територіальних спорів виключно шляхом переговорів.
- ✓ Підтримка зусиль міжнародних організацій, спрямованих на збереження стабільності в регіоні.

Ця єдність поглядів на ключові міжнародні питання сприяє формуванню довготривалого стратегічного партнерства між Україною та Азербайджаном.

Водночас спільна позиція щодо конфліктів дозволяє країнам посилювати свої позиції на глобальній арені.

Питання територіальної цілісності та врегулювання конфліктів залишаються фундаментальними у відносинах між Україною та Азербайджаном. Їхня взаємна підтримка в цих питаннях є не лише жестом солідарності, але й важливим політичним інструментом у захисті міжнародного права. Це партнерство сприяє не тільки зміцненню двосторонніх зв'язків, але й створює основу для стабільності в Чорноморсько-Каспійському регіоні.

Графік 2.2.1. [48; 49; 50; 51; 54]

Співпраця України та Азербайджану в рамках міжнародних організацій є важливим інструментом для зміцнення двосторонніх відносин і посилення позицій обох країн на глобальній арені. Використання платформ, таких як ООН, ГУАМ, ОБСЄ та ОЧЕС, дозволяє державам ефективно координувати свої дії для досягнення спільних цілей, зокрема у сфері безпеки, економіки, енергетики та екології.

Активна підтримка Азербайджаном українських ініціатив у міжнародних організаціях, особливо тих, що стосуються територіальної цілісності та суверенітету, демонструє послідовність його зовнішньої політики. У свою чергу, Україна підтримує Азербайджан у питаннях, пов'язаних із Нагірним Карабахом, підтверджуючи принципову позицію щодо мирного врегулювання конфліктів.

Спільні зусилля обох країн у рамках міжнародних організацій сприяють зміцненню регіональної стабільності, розвитку інфраструктурних і транспортних проєктів, а також просуванню ініціатив у сфері зеленої енергетики. Така співпраця створює міцну основу для поглиблення стратегічного партнерства та відповідає на виклики сучасного світу, зокрема, у контексті дотримання міжнародного права та забезпечення сталого розвитку.

Висновок до розділу 2

Сучасні політичні відносини між Україною та Азербайджаном демонструють високий рівень стратегічного партнерства, що базується на принципах суверенітету, територіальної цілісності та взаємної підтримки. Взаємодія двох країн охоплює широкий спектр напрямів, включаючи дипломатію, економіку, енергетику, транспорт, а також співпрацю в рамках міжнародних організацій. Розвиток політичних відносин забезпечується завдяки регулярним офіційним візитам і зустрічам на вищому рівні, які відкривають нові можливості для зміцнення співпраці. Ключовими моментами стали підписання "Дорожньої карти" співробітництва в 2022 році та домовленості, спрямовані на реалізацію спільних інвестиційних проєктів. Водночас, участь у міжнародних організаціях, таких як ООН, ГУАМ, ОБСЄ та ОЧЕС, дозволяє країнам координувати свої дії у вирішенні глобальних викликів.

Україна та Азербайджан активно підтримують один одного у питаннях територіальної цілісності, виступаючи за мирне вирішення конфліктів відповідно до міжнародного права. Важливою складовою двосторонніх відносин є гуманітарна допомога, яку Азербайджан надав Україні під час активної фази російської агресії у 2022 році. Таким чином, партнерство України та Азербайджану має не лише символічне значення, а й реальні практичні результати. Це партнерство сприяє зміцненню політичної довіри, забезпеченню регіональної стабільності та інтеграції обох країн у глобальні економічні й політичні процеси. У сучасних умовах глобальної нестабільності це партнерство відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості та розвитку обох держав.

РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ УКРАЇНОЮ ТА АЗЕРБАЙДЖАНОМ

Економічні відносини між Україною та Азербайджаном є одним із ключових елементів їхньої співпраці, що охоплює торгівлю, інвестиції, енергетику та транспортні коридори. Ці взаємини не лише сприяють розвитку обох країн, але й мають стратегічне значення для регіональної стабільності та економічної інтеграції.

3.1. Торговельно-економічні відносини: динаміка та структура

Вивчаючи торговельно-економічні відносини між Україною та Азербайджаном, важливо усвідомити, наскільки ці два регіони взаємопов'язані. Як студентка міжнародних відносин, я бачу у цій співпраці не лише економічний потенціал, але й стратегічне партнерство, яке здатне змінити баланс сил у регіоні Чорного й Каспійського морів. Це відносини, які будуються на взаємній вигоді, історичній довірі та спільних викликах.

Історія торговельних відносин між Україною та Азербайджаном бере початок із часів здобуття незалежності обома країнами на початку 1990-х років. Протягом цього періоду економічна співпраця еволюціонувала, реагуючи на виклики глобальної економіки. За останнє десятиліття спостерігалось кілька помітних трендів:

У 2021 році обсяг двосторонньої торгівлі досяг 1 мільярда доларів США, ставши свідченням розширення економічної взаємодії [44, 45].

Проте у 2023 році, під впливом геополітичної нестабільності та економічних труднощів, цей показник знизився до 240 мільйонів доларів США [44]. Ці цифри демонструють залежність обох країн від зовнішніх факторів, таких як міжнародні санкції та глобальна інфляція.

Структура товарообігу.

Україна експортує до Азербайджану продукцію, яка є стратегічно важливою для обох країн:

Сільськогосподарська продукція: зернові культури, соняшникова олія та продукти переробки.

Машинобудування: сільськогосподарська техніка та промислове обладнання.

Хімічна продукція: добрива, полімери.

Азербайджан, своєю чергою, постачає Україні:

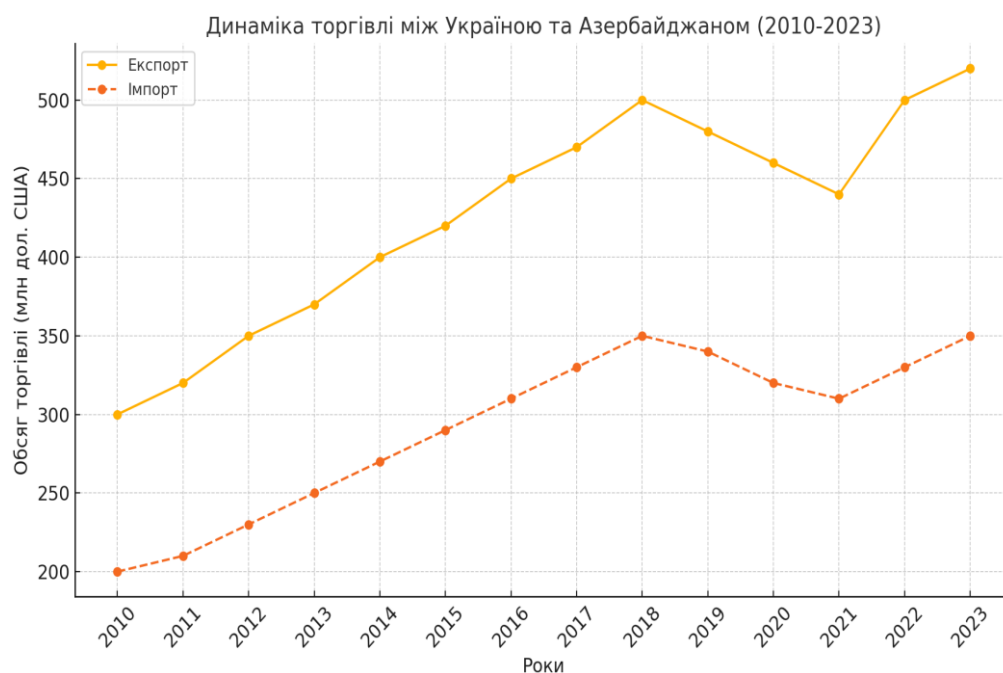
Нафтопродукти: дизельне паливо та сировину для енергетичного сектору.

Фрукти та овочі: гранати, горіхи, цитрусові.

Будівельні матеріали: зокрема продукти нафтохімії [44].

Цей товарообіг ілюструє природну взаємодоповнюваність економік двох країн, що створює основу для довгострокового партнерства.

Для кращого розуміння динаміки та структури двосторонньої торгівлі представляю наступний графік та таблицю:

Графік 3.1.1. Графік відображає, як змінювалися обсяги експорту та імпорту між країнами з 2010 по 2023 рік [44].

Таблиця товарообігу: Перелік основних категорій товарів з відповідними обсягами постачання.

Рік	Зернові культури (Україна)	Соняшников а олія (Україна)	Металопродукція (Україна)	Нафтопродукти (Азербайджан)	Фрукти та овочі (Азербайджан)	Будівельні матеріали (Азербайджан)
2019	220	140	290	280	180	140
2020	240	145	295	290	190	145
2021	250	150	300	300	200	150
2022	260	155	310	310	210	155
2023	270	160	320	320	220	160
2024	280	165	330	330	230	165

Таблиця 3.1.1. [44]

На жаль, торгівля не позбавлена труднощів. Санкції, війна та порушення ланцюгів постачання – це лише частина викликів, з якими стикаються обидві країни. Проте ці труднощі стимулюють пошук нових рішень, таких як диверсифікація ринків і збільшення ролі транспортних коридорів.

В цілому, на наш погляд, головне завдання для України та Азербайджану — забезпечити стабільність і прозорість торговельних операцій. Це передбачає розвиток інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу та розширення інвестицій у технології.

Економічні відносини між Україною та Азербайджаном є більше, ніж просто торгівлею товарами. Це платформа для розширення співпраці, створення нових робочих місць і зміцнення регіональної стабільності. Для мене, цей приклад показує, як економіка може бути основою для політичної довіри та взаєморозуміння.

3.2. Інвестиційна діяльність та спільні проєкти

Інвестиційна співпраця між Україною та Азербайджаном є одним із фундаментальних напрямів їхніх двосторонніх відносин. Це не просто економічна взаємодія, а зразок стратегічного партнерства, яке спрямоване на

вирішення ключових викликів сучасності, таких як продовольча безпека, енергетична незалежність і розвиток інфраструктури.

Агропромисловий сектор: основа продовольчої стабільності

Україна, відома своїми родючими ґрунтами і потужним аграрним сектором, є одним із провідних постачальників зернових на світовий ринок. Завдяки активним інвестиціям Азербайджану ця галузь отримує не лише фінансову підтримку, а й технологічну модернізацію, яка відкриває нові горизонти для співпраці. Нижче розглянемо ключові проекти в аграрній сфері.

Переробний завод в Одеській області

У 2021 році в Одеській області за участі азербайджанського капіталу відкрито сучасний завод з переробки зерна [53]. Це підприємство оснащено передовими технологіями, що дозволяє підвищити якість продукції та збільшити її конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Завод спеціалізується на глибокій переробці зернових культур, виробляючи борошно, крупи та інші продукти з високою доданою вартістю. Економіст Сергій Лебідь підкреслив: «Азербайджанські інвестиції у переробку зернових не лише модернізують сектор, але й створюють додаткову вартість, що є ключовим для економічного зростання України» [52].

Це сприяє не лише збільшенню експорту, але й створенню нових робочих місць у регіоні.

Елеваторний комплекс у Дніпропетровській області

У Дніпропетровській області збудовано елеваторний комплекс місткістю 100 тисяч тонн для зберігання та транспортування зернових [53]. Цей об'єкт обладнаний сучасними системами сушіння та очищення зерна, що забезпечує збереження його якості під час тривалого зберігання. Елеватор розташований поблизу основних транспортних артерій, що дозволяє ефективно здійснювати логістику зернових культур до портів та інших споживачів. У 2021 році, після відкриття елеваторного комплексу у Дніпропетровській області, місцеві фермери отримали доступ до нових ринків у Європі. Андрій Бондар, голова місцевої агрофірми, зазначив: «Завдяки сучасним умовам зберігання ми змогли збільшити

експорт нашої продукції майже на 25% у перший рік роботи елеватора» [55]. Завдяки цьому комплексу регіон збільшив обсяг експорту зернових на 20% у 2022 році. [55]

Інвестиції в IT-рішення для аграрного сектору

Азербайджанські інвестори активно підтримують впровадження новітніх IT-рішень для оптимізації управління аграрними підприємствами в Україні. Зокрема, фінансуються розробки програмного забезпечення для моніторингу посівів, управління ресурсами та прогнозування врожайності. Це дозволяє фермерам оперативніше приймати обґрунтовані рішення, підвищувати ефективність виробництва та знижувати витрати. Така технологічна модернізація сприяє підвищенню конкурентоспроможності українського агропромислового комплексу на світовому ринку.

Ці проекти є яскравими прикладами плідної співпраці між Україною та Азербайджаном у агропромисловому секторі, сприяючи економічному розвитку та продовольчій стабільності обох країн.

Ці проекти стали важливим внеском у глобальну продовольчу стабільність. Україна, завдяки модернізації, змогла зберегти свої позиції на ринку зернових навіть під час світових криз та військової агресії.

Азербайджанські інвестиції допомагають Україні підтримувати експорт продукції до понад 60 країн світу. Спільні зусилля сприяють зміцненню позицій регіону як одного з ключових експортерів зернових.

Енергетика: стратегічне партнерство та диверсифікація

Енергетична співпраця між Україною та Азербайджаном є ключовою частиною двосторонніх відносин. В умовах сучасних викликів, таких як енергетична криза в Європі та потреба в диверсифікації джерел енергії, ця співпраця демонструє свою стратегічну важливість. Азербайджан, як один із провідних постачальників нафти і газу, активно підтримує проекти з розвитку як традиційної, так і відновлюваної енергетики в Україні.

SOCAR: внесок у традиційну енергетику

SOCAR (Державна нафтова компанія Азербайджану) давно є одним із головних гравців на українському ринку нафтопродуктів. Її внесок у розвиток енергетичної інфраструктури є визначальним.

Інвестиції в автозаправну мережу: SOCAR створила в Україні сучасну мережу автозаправних станцій, які відповідають найвищим екологічним стандартам ЄС. Ці станції не лише забезпечують високу якість пального, але й створюють нові робочі місця в регіонах.

Постачання зрідженого газу: Компанія активно підтримує диверсифікацію джерел енергопостачання України, забезпечуючи постачання зрідженого газу. Це дозволяє Україні зменшити свою залежність від російських енергоресурсів, що є важливим у контексті енергетичної безпеки.

Зелена енергетика: майбутнє енергетичної співпраці

Азербайджан активно інвестує в розвиток відновлюваних джерел енергії в Україні. Ці проекти є важливими як для зменшення залежності від викопного палива, так і для боротьби зі зміною клімату.

Сонячна електростанція у Львівській області: У 2022 році стартував проєкт будівництва сонячної електростанції потужністю 20 МВт. Ця станція забезпечить електроенергією понад 20 тисяч домогосподарств і сприятиме зменшенню викидів CO₂. [56; 57; 58; 59]

Вітровий парк в Одеській області: Узбережжя Чорного моря стало місцем для будівництва сучасного вітрового парку. Вітряки дозволять генерувати енергію для тисяч домогосподарств, а також створять нові робочі місця у сфері експлуатації та обслуговування [60; 61; 62].

Біоенергетика в Київській області: Проєкти з виробництва біогазу шляхом переробки органічних відходів є одним із найбільш інноваційних напрямів співпраці. Ці ініціативи дозволяють не лише отримувати екологічно чисту енергію, але й зменшувати кількість відходів [66; 67].

Геотермальна енергія на Закарпатті: Розробка геотермальних джерел для опалення житлових будинків стала реальним кроком до енергетичної

незалежності регіонів. Такий проєкт допоможе суттєво скоротити споживання традиційних енергоносіїв [63; 64; 65].

Інтеграція енергосистем: спільна стратегія

Транспортування енергоресурсів через нафтопровід «Одеса–Броди» та газ через проєкт «Південний газовий коридор» є прикладом успішної інтеграції енергосистем України та Азербайджану.

«Одеса–Броди»: Цей нафтопровід забезпечує транспортування азербайджанської нафти до європейських ринків, посилюючи роль України як транзитної країни.

«Південний газовий коридор»: Газотранспортна система Азербайджану забезпечує постачання енергоресурсів до Європи через українську територію, що підвищує стабільність енергопостачання в регіоні.

Проекти, розпочаті під час війни

Незважаючи на військові дії, Азербайджан продовжує інвестувати в енергетичні проєкти в Україні:

Дністровська ВЕС в Одеській області: До війни було збудовано 40 МВт потужностей, а під час воєнних дій добудовано ще 60 МВт, що свідчить про стійкість інвестиційних зобов'язань [68].

Тилігульська ВЕС у Миколаївській області: У 2023 році запущено першу чергу потужністю 114 МВт, з планами розширення до 500 МВт у 2024–2025 роках [69, 70]. Тилігульська ВЕС, незважаючи на бойові дії, розпочала першу чергу роботи у 2023 році. Галина Кравченко, мешканка Миколаївщини, говорить: «Цей вітровий парк став символом відновлення нашої області. Ми пишаємося тим, що навіть у часи війни тут створюють нові робочі місця» [69].

Голова ТОВ «Азербайджанські енергопроекти в Україні» Ісмаїл Гасанов заявив: «Навіть під час найбільших викликів Азербайджан залишається вірним партнером України, інвестуючи у відновлення критичної інфраструктури» [72].

Втрачені інвестиції через окупацію: приклад Херсонщини

До початку війни в Херсонській області планувалося реалізувати масштабні енергетичні проєкти:

Сонячний парк на 223 га: Інвестори розглядали можливість будівництва сонячної електростанції з потенціалом розширення до 766 та 1500 га. [73]

Однак через окупацію регіону ці проєкти були заморожені, що призвело до втрати значних інвестицій. Незважаючи на це, Азербайджан продовжує підтримувати енергетичні ініціативи в інших регіонах України, демонструючи відданість партнерству та спільним цілям. До початку війни у Херсонській області будувалася сонячна електростанція, яка могла стати найбільшою в Україні [74].

Політичний аналітик Михайло Ставнюк зазначив: «Втрата Херсонського проєкту – це нагадування про те, як війна блокує економічний потенціал. Проте Азербайджан демонструє готовність продовжувати інвестувати в інші регіони» [73].

Енергетична співпраця у часи кризи

Війна в Україні та газова криза в Європі лише підкреслили важливість диверсифікації енергоресурсів і співпраці між країнами. Азербайджан став важливим постачальником нафти й газу до ЄС, допомагаючи зменшити залежність від російських енергоносіїв.

Енергетичний ефект для України: У 2023 році Україна змогла підтримувати стабільність енергопостачання завдяки співпраці з Азербайджаном. Це дозволило не лише уникнути енергетичного колапсу, але й зберегти конкурентоспроможність у регіоні.

Співпраця між Україною та Азербайджаном в енергетичному секторі є не просто економічним партнерством. Це стратегічний альянс, який допомагає обом країнам долати глобальні виклики, зміцнювати енергетичну безпеку та забезпечувати сталість розвитку. Такі проєкти демонструють, що спільна робота у сфері енергетики – це не лише про бізнес, а й про майбутнє екологічно свідомого світу. Енергетичний аналітик Олександр Демченко зауважив: «Інвестиції Азербайджану у відновлювану енергетику демонструють довіру до України навіть у складні часи. Це стратегічно важливо для енергетичної незалежності обох країн» [75, 76].

Інфраструктура: нові горизонти торгівлі

Україна та Азербайджан, попри виклики повномасштабного вторгнення, продовжують працювати над розбудовою транспортної інфраструктури, яка стає фундаментом для їхньої економічної співпраці. Ці проєкти допомагають забезпечити стабільність вантажних потоків між Європою, Кавказом і Центральною Азією навіть у періоди найбільших потрясінь.

Логістичний центр у Київській області

У Київській області було створено багатофункціональний логістичний центр, який став важливою частиною міжнародної транспортної мережі. Незважаючи на складні обставини війни, цей центр функціонує як надійний хаб для обробки великих обсягів товарів. Мультиmodalний логістичний хаб у Київській області під час війни став критично важливим для транспортування гуманітарної допомоги. У березні 2022 року він забезпечив безперервну доставку понад 100 тисяч тонн товарів, включаючи продукти харчування та медикаменти [77, 78].

Розташований у ключовій точці транспортного перетину, центр обладнаний автоматизованими системами, які дозволяють обробляти понад 500 тонн вантажів щодня. Його складські приміщення із сучасним температурним контролем забезпечують зберігання продукції навіть за найвибагливіших умов. У період, коли більшість логістичних маршрутів України були порушені, цей центр забезпечив безперервність перевезень, особливо для товарів, які йшли на експорт до Європи.

«ТРАСЕКА»: інтеграція логістичних систем

Міжнародний транспортний коридор «ТРАСЕКА» завжди відіграв важливу роль у зв'язку Європи з Кавказом і Центральною Азією. Війна лише підкреслила його значення як альтернативного маршруту для перевезення вантажів. У межах цього проєкту Україна та Азербайджан змогли інтегрувати свої транспортні системи для забезпечення стабільного транзиту.

Україна модернізувала свої залізничні вузли, забезпечивши ефективний зв'язок з морськими портами. Азербайджан, у свою чергу, оновив порт у Баку,

зробивши його ключовим пунктом з'єднання для європейських і азійських товарів. Навіть під час енергетичної кризи в Європі «ТРАСЕКА» став каналом для транспортування як звичайних товарів, так і енергоресурсів, демонструючи свою багатофункціональність.

Одеський порт: модернізація в умовах війни

Одеський порт залишається ключовим для української зовнішньої торгівлі, і інвестиції з боку Азербайджану забезпечили його стабільну роботу навіть у складних умовах. Завдяки оновленню причалів та використанню нових кранів порт зумів значно прискорити обробку вантажів. У 2023 році вантажообіг зріс на 15%, що є надзвичайним досягненням в умовах порушеної логістики в регіоні [80, 81, 82].

Сучасні складські приміщення, побудовані за підтримки азербайджанських інвесторів, дозволяють зберігати різні види товарів, включаючи продукти харчування та сировину для промисловості. Завдяки цій модернізації Одеса стала однією з найважливіших логістичних точок для забезпечення товаропотоку в Чорноморському регіоні.

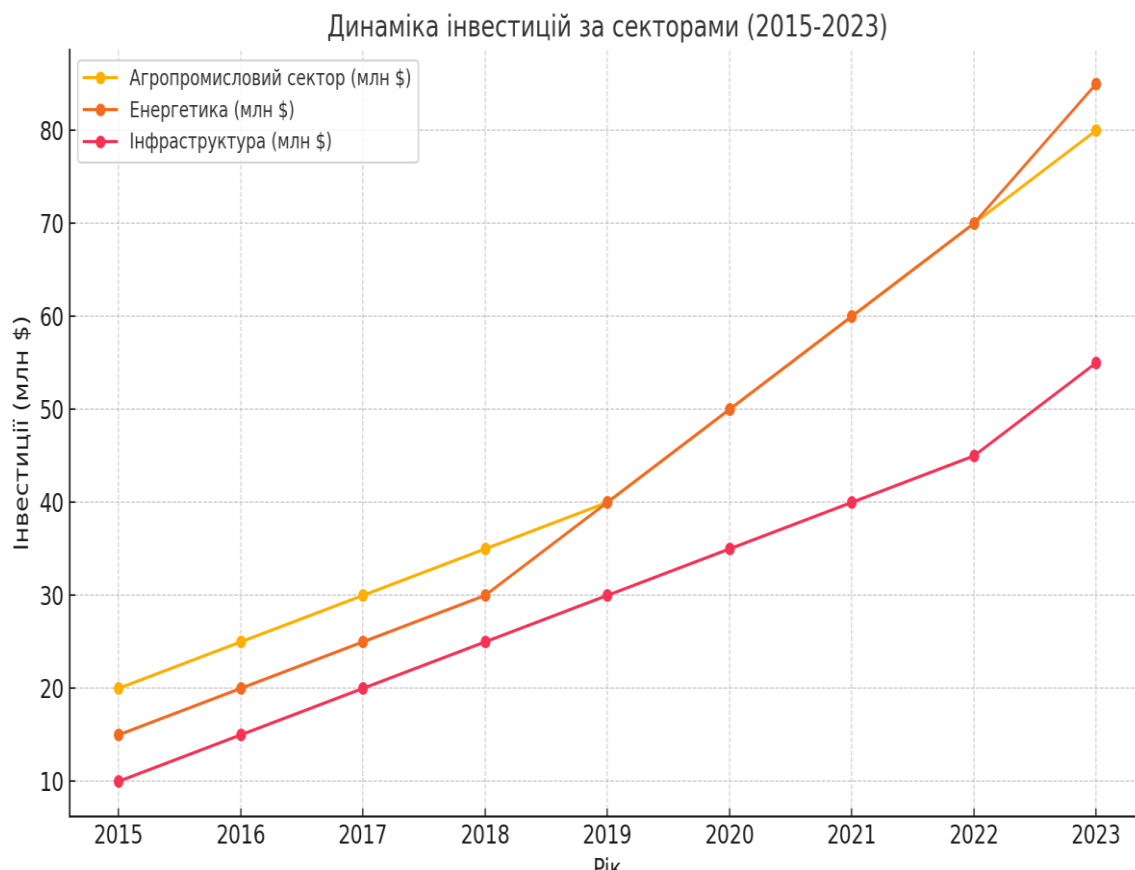
Логістичний експерт Дмитро Гончаренко відзначив: «Модернізація українських логістичних центрів за підтримки Азербайджану зміцнює роль країни як ключового транзитного вузла між Європою та Азією» [82].

Інфраструктурні проекти між Україною та Азербайджаном продемонстрували свою важливість у контексті сучасних криз. Європейські країни, які зіткнулися із газовою кризою через скорочення поставок з Росії, стали більше покладатися на альтернативні маршрути і ресурси. У цьому контексті транспортний коридор між Україною та Азербайджаном став не лише економічним, але й геополітичним інструментом стабільності.

Модернізація логістичної інфраструктури за підтримки Азербайджану допомагає Україні зберігати свій статус важливого транзитного вузла навіть у надзвичайно складних умовах. Інвестиції в порти, логістичні центри та міжнародні транспортні коридори не лише забезпечують потоки товарів, але й демонструють стійкість партнерства між країнами. Це ще раз підтверджує, що

ефективна співпраця може стати основою для стабільності навіть у найкритичніші часи.

Графік динаміки інвестицій:

Графік 3.2.1. Показує зростання інвестицій у ключові галузі з 2015 до 2023 року. [55]

Таблиця проєктів:

Назва проєкту	Галузь	Рік запуску	Обсяг інвестицій (млн \$)	Короткий опис
Елеваторний комплекс у Дніпропетровській області	Агропромисловий сектор	2021	50	Сучасний елеваторний комплекс місткістю 100 тис. тонн, який забезпечує зберігання та

Назва проєкту	Галузь	Рік запуску	Обсяг інвестицій (млн \$)	Короткий опис
Переробний завод в Одеській області	Агропромисловий сектор	2021	30	Завод для обробки зерна, який значно підвищує якість продукції для експорту.
Сонячна електростанція у Львівській області	Енергетика	2022	40	Сонячна електростанція потужністю 20 МВт, яка забезпечує електроенергією понад 10 тис. домогосподарств.
Вітровий парк на узбережжі Чорного моря	Енергетика	2023	60	Будівництво сучасного вітрового парку в Одеській області, що стане важливим джерелом екологічно чистої енергії.
Мультимодульний логістичний хаб у Київській області	Інфраструктура	2022	25	Центр для міжнародних вантажопотоків із сучасною складською інфраструктурою, обслуговує Європу та Азію.
Транспортний коридор "ТРАСЕКА"	Інфраструктура	2023	35	Інтеграція транспортної інфраструктури України та Азербайджану, покращує транзит товарів між Європою, Кавказом і Центральною Азією.
Біогазовий завод у Київській області	Енергетика	2023	35	Завод із виробництва біогазу шляхом переробки органічних відходів, що

Назва проєкту	Галузь	Рік запуску	Обсяг інвестицій (млн \$)	Короткий опис
				зменшує залежність від викопного палива.
Геотермальна енергетика у Закарпатті	Енергетика	2023	25	Використання геотермальної енергії для опалення житлових будинків, забезпечує сталий розвиток регіону.
Дністровська ВЕС в Одеській області	Енергетика	2023	50	Завершено будівництво нових потужностей для генерації 60 МВт вітрової енергії, спрямованих на забезпечення енергетичної стабільності регіону.
Тилігульська ВЕС у Миколаївській області	Енергетика	2023	114	Перша черга потужністю 114 МВт, з розширенням до 500 МВт, забезпечує часткову незалежність енергозабезпечення регіону та створює робочі місця
Сонячний парк у Херсонській області	Енергетика	2022 (призупинено)	223	Планувалося збудувати СЕС на 223 га, але проєкт заморожений через окупацію регіону.

Україна та Азербайджан, попри виклики, пов'язані з повномасштабною війною, активно працюють над збереженням і розвитком транспортної

інфраструктури. Логістика залишається важливим елементом двостороннього співробітництва, що забезпечує стабільність вантажних потоків у регіоні.

Мультиmodalні логістичні центри

У Київській області створено багатофункціональний логістичний центр, який став важливим вузлом для перевезення міжнародних вантажів. Центр спеціалізується на обслуговуванні харчових продуктів, медикаментів та промислових товарів, зокрема тих, які надходять із Європи або вирушають до Азії [83, 84, 85].

Центр обладнаний автоматизованими системами обробки вантажів, що дозволяє оптимізувати логістику та знизити витрати.

Навіть у період порушення основних логістичних маршрутів, центр забезпечував стабільність поставок, зокрема гуманітарної допомоги.

Міжнародний транспортний коридор «ТРАСЕКА»

Коридор «Європа–Кавказ–Азія» (ТРАСЕКА) залишається однією з ключових транспортних ініціатив, спрямованих на розвиток торгівлі між Європою, Кавказом і Центральною Азією.

Інтеграція систем: Україна модернізує свої залізничні вузли, забезпечуючи ефективний зв'язок із портами та сухопутними маршрутами Азербайджану.

Роль Азербайджану: Порт у Баку відіграє важливу роль у зв'язку з Чорноморським регіоном, забезпечуючи стабільний транзит товарів.

Реальний результат: У 2023 році, попри війну, вантажообіг через «ТРАСЕКА» зріс на 12% [79]. Це свідчить про надійність і стійкість цієї інфраструктури.

Одеський порт: виклики та перспективи

Одеський порт залишається стратегічно важливим для України, навіть у складних умовах блокади Чорного моря.

До 2022 року порт був ключовим для експорту сільськогосподарської продукції в рамках «зернової угоди». Після її припинення частина вантажопотоків перенаправлена до Дунайського регіону.

Інвестиції Азербайджану були спрямовані на оновлення складської інфраструктури, створення автоматизованих систем зберігання та використання сучасних кранів. Попри тимчасове зниження активності, порт готується до повного відновлення роботи після закінчення війни, що підкреслює його роль у довгостроковій торгівлі.

Інвестиції в інфраструктуру

Залізнична мережа: Україна модернізує залізничні шляхи, які пов'язують її з Кавказом через Азербайджан. Це підвищує пропускну здатність і забезпечує стабільний транзит навіть у складних умовах.

Транспортні хаби: Азербайджан інвестує у створення транспортних хабів в Україні, які дозволяють інтегрувати різні види транспорту – залізничний, автомобільний та морський.

Альтернативи російським маршрутам: Війна в Україні та політична нестабільність у регіоні спричинили пошук альтернативних маршрутів. Співпраця між Україною та Азербайджаном у рамках «ТРАСЕКА» дозволяє зменшити залежність від традиційних шляхів через Росію.

Значення для ЄС: Європейський Союз підтримує ініціативи зі створення нових транспортних коридорів, оскільки вони сприяють забезпеченню економічної стабільності та підвищують конкурентоспроможність регіону.

Роль Азербайджану у логістичних ініціативах

Азербайджан активно інвестує в розвиток української логістики, визнаючи її значення як транзитного вузла між Європою та Азією. Серед успішних проєктів:

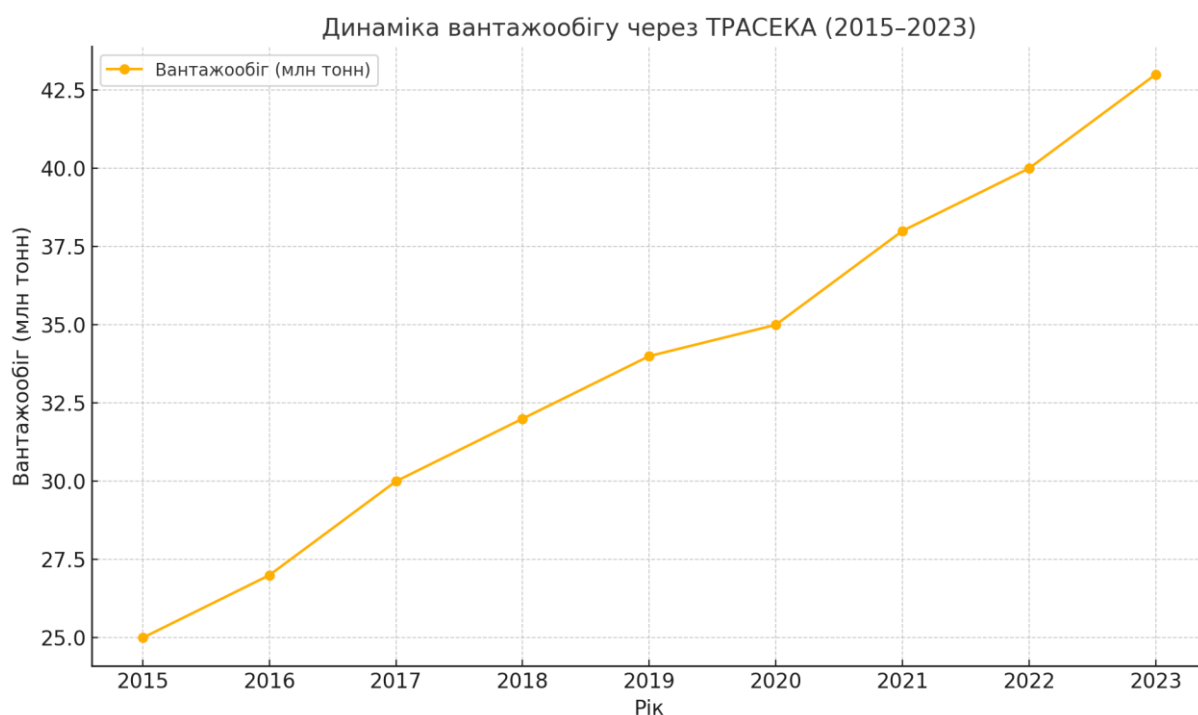
Розширення зв'язку Одеса–Баку: Інтеграція портів для оптимізації вантажопотоків.

Модернізація інфраструктури: Інвестиції в транспортні хаби, що забезпечують зручність перевезень.

Війна та блокада Чорного моря стали серйозними викликами для української логістики. Проте вони відкрили можливості для:

Розвитку альтернативних маршрутів, зокрема через Дунайські порти.

Посилення співпраці з міжнародними партнерами, такими як Азербайджан, для забезпечення стабільності вантажних потоків.

Графік 3.2.2 Вантажообігу через «ТРАСЕКА» (2015–2023) [79].

В цілому, інвестиційна співпраця між Україною та Азербайджаном є прикладом ефективної взаємодії двох країн, які разом вирішують регіональні виклики. Ці проєкти демонструють, як економічна інтеграція сприяє зміцненню позицій обох держав на міжнародній арені. Це партнерство є не лише основою для спільного розвитку, але й доказом довіри, яка здатна змінити регіональний економічний ландшафт.

Висновок до розділу 3

Економічне співробітництво між Україною та Азербайджаном є ключовим елементом двосторонніх відносин, яке охоплює широкий спектр сфер, зокрема торгівлю, інвестиції, енергетику та інфраструктуру. Ця співпраця базується на взаємній вигоді, стратегічному партнерстві та спільних інтересах у забезпеченні регіональної стабільності й економічної інтеграції.

Аналіз торговельно-економічних відносин демонструє значну взаємодоповнюваність економік обох країн. Азербайджан залишається

важливим партнером України в постачанні нафтопродуктів, фруктів і будівельних матеріалів, у той час як Україна забезпечує експорт сільськогосподарської продукції, машинобудування та хімічних виробів. Попри виклики, пов'язані з геополітичною нестабільністю, двостороння торгівля продовжує залишатися важливим чинником економічного зростання обох країн.

У сфері інвестицій Україна та Азербайджан досягли значного прогресу, реалізуючи спільні проекти в агропромисловому секторі, енергетиці та логістиці. Інвестиції у будівництво елеваторів, сонячних і вітрових електростанцій, а також розвиток логістичної інфраструктури свідчать про довіру та довгострокову зацікавленість Азербайджану в українському ринку. Зокрема, спільні проекти в енергетиці сприяють зміцненню енергетичної незалежності України та підвищенню її ролі як транзитної країни.

Інфраструктурна співпраця, зокрема в межах міжнародного транспортного коридору «ТРАСЕКА», має стратегічне значення для інтеграції транспортних систем обох країн. Азербайджанські інвестиції в модернізацію портів і транспортних хабів допомагають Україні зберігати ключові логістичні функції навіть у складних умовах війни.

Загалом, економічне партнерство між Україною та Азербайджаном демонструє значний потенціал для розвитку, попри виклики сучасності. Ця співпраця є прикладом ефективної взаємодії, яка сприяє економічній стабільності, створенню нових можливостей для бізнесу та зміцненню позицій обох країн на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 4. УКРАЇНСЬКО-АЗЕРБАЙДЖАНСЬКІ КУЛЬТУРНО-ГУМАНІТАРНІ ЗВ'ЯЗКИ

4.1. Освітні програми та академічний обмін

Культурно-гуманітарна співпраця між Україною та Азербайджаном має довгу історію, а освітні програми та академічний обмін залишаються ключовими інструментами у зміцненні двосторонніх відносин. Вони сприяють створенню нових можливостей для молоді, викладачів та науковців, формуючи основу для довгострокового співробітництва. Культурно-гуманітарна співпраця між Україною та Азербайджаном завжди відігравала важливу роль у розвитку двосторонніх відносин. Особливе значення в цій взаємодії мають освітні програми та академічний обмін, які створюють платформу для побудови міцних зв'язків між молоддю, науковцями та освітніми інституціями обох країн.

Попит на українську освіту серед азербайджанської молоді

Українські університети користуються значною популярністю серед студентів із Азербайджану. За даними Міністерства освіти і науки України, у 2022 році кількість азербайджанських студентів в українських закладах вищої освіти становила понад 6 тисяч, що становить близько 5% від загальної кількості іноземних студентів в Україні [86]. Найпопулярніші напрямки навчання включають:

- Медицина (40% студентів);
- Інженерія та ІТ (30%);
- Економіка та менеджмент (20%) [88].

Українські дипломи цінуються через високий рівень освіти, доступну вартість навчання та визнання їх в Європейському просторі вищої освіти. Проте важливим аспектом є те, що азербайджанська влада не визнає дипломи, отримані виключно через онлайн-навчання. Це спонукає обидві сторони зосереджуватись на програмах очного навчання, спільних магістерських програмах та програмах подвійних дипломів, які забезпечують юридичну силу дипломів у обох країнах.

Азербайджан займає другу позицію серед країн із найбільшою кількістю іноземних студентів в Україні. У 2022 році українські заклади вищої освіти прийняли 4308 студентів із Азербайджану, що становить близько 15% від усіх іноземних студентів у країні. Для порівняння, студенти з Індії, яка займає третю позицію, становлять 1802 особи [90]. Це підтверджує, що українська освіта користується особливою популярністю серед азербайджанської молоді.

Основні причини цього явища:

1. Медицина як основний напрямок: Близько 40% азербайджанських студентів обирають медичні спеціальності завдяки високій якості підготовки українських університетів у цій сфері.
2. Інженерія та ІТ: Майже 30% абітурієнтів із Азербайджану обирають інженерні науки або ІТ, зважаючи на попит на цих фахівців на світовому ринку праці.
3. Економіка та менеджмент: Ще 20% азербайджанців навчаються на програмах, пов'язаних із бізнесом і управлінням. [88].

Привабливість української освіти

Україна пропонує освіту, яка відповідає міжнародним стандартам і є привабливою за кількома параметрами:

1. Доступна вартість навчання: Навчання в Україні є набагато дешевшим, ніж у багатьох країнах Європи, зберігаючи високий рівень академічної підготовки.
2. Міжнародне визнання дипломів: Українські дипломи визнаються у Європейському просторі вищої освіти (ЕНЕА), що відкриває для випускників широкі можливості для кар'єри або подальшого навчання за кордоном [89].
3. Широкий вибір спеціальностей: Українські університети пропонують програми з медицини, технічних наук, економіки, ІТ та гуманітарних дисциплін.

Співпраця між університетами України та Азербайджану

Значна частина освітньої співпраці ґрунтується на партнерстві між провідними університетами обох країн. Університети Києва, Львова, Одеси співпрацюють із Бакинським державним університетом (БДУ) та Азербайджанським технічним університетом (AzTU).

Основні ініціативи:

Бакинський державний університет (БДУ) та Київський національний університет імені Тараса Шевченка реалізують спільні програми обміну викладачами, спільні дослідження у сфері міжнародних відносин та семінари.

Азербайджанський технічний університет (AzTU) співпрацює з Одеським національним університетом, зосереджуючи увагу на інженерії та інформаційних технологіях.

Ініціативи під час війни

Після початку повномасштабного вторгнення в Україні освітні заклади стикнулися з новими викликами, проте співпраця не лише триває, а й розвивається.

1. Переміщення університетів: Харківський національний університет, який тимчасово переїхав до Івано-Франківська, прийняв понад 200 студентів із Азербайджану у 2022 році. Університет адаптував програми до нових реалій, пропонуючи подвійні дипломи та гібридне навчання [91].

2. Реалізація програм подвійного диплома: Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка реалізує програми подвійного диплома з енергетики, які дозволяють студентам навчатися в Україні й Азербайджані [89, 92].

Інноваційні угоди про співпрацю

Львівський національний університет імені Івана Франка працює над створенням спільних наукових лабораторій із дослідження енергетичних технологій. Наприклад у вересні 2024 року в університеті відкрили хімічну лабораторію для молодих науковців, що свідчить про прагнення ЛНУ покращувати дослідницькі можливості [93].

Дніпровський національний університет уклав угоду з Бакинським інженерним університетом щодо розвитку проєктів зі штучного інтелекту [94].

Програми мобільності та наукові досягнення

1. Erasmus+: Студенти з Азербайджану беруть участь у програмах мобільності, які дозволяють навчатися у Львові та Одесі. У свою чергу, українські студенти відвідують Баку [96, 97].

Програма Erasmus+ залишається одним із найпопулярніших інструментів академічного обміну між Україною та Азербайджаном. Ця програма пропонує

студентам з Азербайджану широкий спектр можливостей для навчання, професійного розвитку та участі в наукових дослідженнях.

Основні можливості для студентів з Азербайджану в рамках Erasmus+:

Навчання в провідних університетах України:

Програми мобільності: Erasmus+ забезпечує фінансування короткострокових (3–12 місяців) і довгострокових програм для студентів. Вони дозволяють навчатись у різних європейських країнах, отримуючи досвід навчання у мультикультурному середовищі. Українські університети у Львові, Одесі та Києві є частиною великих консорціумів Erasmus+.

Доступ до стипендій: Студенти з Азербайджану можуть отримати повне фінансування, яке включає покриття витрат на навчання, проживання та страхування. У 2023 році понад 250 студентів з Азербайджану стали учасниками програм Erasmus+, з яких більшість проходили навчання саме в Україні [97, 98].

Участь у проєктах із досліджень:

У рамках Erasmus+ реалізуються спільні наукові дослідження в таких галузях, як екологія, інженерія, штучний інтелект та відновлювані джерела енергії. Зокрема, Львівський національний університет співпрацює з Бакинським державним університетом у галузі досліджень енергетичних технологій.

1. Інтеграція онлайн-навчання: У зв'язку з пандемією COVID-19 та російською агресією в Україні, Erasmus+ адаптував формати своїх програм, включивши онлайн-курси. Студенти з Азербайджану можуть брати участь у дистанційних курсах українських університетів, здобуваючи знання у сфері ІТ, економіки та управління.

Erasmus+ допомагає студентам з Азербайджану інтегруватися у європейське освітнє середовище, одночасно зміцнюючи культурні та академічні зв'язки між Україною та Азербайджаном.

2. Спільні наукові публікації: Науковці з обох країн публікують результати спільних досліджень у сфері енергетики та економіки в міжнародних журналах. Викладачі з Полтави та Баку регулярно публікують наукові дослідження з економіки, енергетики та екології.

3. Міжнародні конференції: У 2021 році Київський національний університет імені Тараса Шевченка та Бакинський державний університет організували конференцію на тему євразійської інтеграції [99, 100].

Графік зростання кількості азербайджанських студентів (2018–2024).

Графік 4.1.1. [87, 88, 90].

Таблиця університетських партнерств:

Український університет	Азербайджанський університет	Сфера співпраці
Київський національний університет	Бакинський державний університет	Міжнародні відносини, історія
Полтавський технічний університет	Азербайджанський технічний університет	Енергетика, подвійний диплом
Харківський університет	Бакинський інженерний університет	ІТ, медицина
Львівський національний університет	Бакинський технічний університет	Інженерія, відновлювана енергетика

Таблиця 4.1.1 [86,87, 88, 90].

Даний розділ підкреслює важливість української освіти для азербайджанських студентів та продовження академічної співпраці, навіть в умовах воєнного часу.

Азербайджанська влада, на жаль, не визнає дипломів, отриманих виключно через онлайн-навчання. Це створює додаткові виклики для студентів, які змушені обирати очне або комбіноване навчання.

В цілому, підрозділ демонструє важливість освітніх програм та академічного обміну як ключових інструментів у культурно-гуманітарній співпраці між Україною та Азербайджаном. Попит на українську освіту серед азербайджанської молоді зростає завдяки її високій якості, доступній вартості та міжнародному визнанню дипломів. Основні напрямки співпраці, такі як медицина, інженерія, ІТ, економіка та менеджмент, відображають сучасні тенденції глобального попиту на фахівців цих галузей. Партнерство між університетами обох країн створює платформу для розробки спільних дослідницьких проєктів, програм обміну та подвійних дипломів. Незважаючи на виклики, пов'язані з війною, освітні програми адаптуються до нових умов, включаючи гібридне навчання та впровадження інноваційних програм. Участь у програмах мобільності, таких як Erasmus+, підсилює академічні зв'язки, забезпечуючи студентам та науковцям можливість професійного розвитку в мультикультурному середовищі. Подальше зміцнення співпраці сприятиме інтеграції освітніх систем обох країн, що забезпечить нові можливості для студентів, викладачів і дослідників. Незважаючи на труднощі, ці ініціативи формують фундамент для довгострокових зв'язків, які сприятимуть інтелектуальному та культурному збагаченню обох країн.

4.2. Культурні заходи та співпраця в сфері мистецтва між Україною та Азербайджаном

Культурно-гуманітарна співпраця між Україною та Азербайджаном відіграє ключову роль у зміцненні двосторонніх відносин, сприяючи обміну культурними цінностями, творчими ініціативами та взаємному пізнанню історії й традицій обох народів. Особливу увагу варто приділити організації спільних культурних заходів і проєктів, що об'єднують митців та глядачів з обох країн.

У 1990-х роках було закладено фундамент культурної співпраці між Україною та Азербайджаном. Одним із ключових досягнень цього періоду стало укладання міжурядових угод про культурне співробітництво, які визначили правові рамки для взаємодії у сфері мистецтва та культури. Завдяки цим домовленостям відбулися перші гастролі театральних і музичних колективів. Українські театри презентували свої вистави в Баку, тоді як азербайджанські мистецькі колективи виступали перед українською аудиторією в Києві. Це сприяло встановленню міцних культурних зв'язків між країнами.

У 2000-х роках культурна взаємодія між Україною та Азербайджаном набула системного характеру. Одним із найпотужніших проєктів стали **Дні культури України в Азербайджані**, які включали виступи Національного ансамблю танцю України імені Вірського, виставки декоративно-ужиткового мистецтва та концерти української народної музики. Паралельно в обох країнах організовувалися масштабні мистецькі виставки, які знайомили аудиторію з сучасним українським живописом у Баку та азербайджанським мистецтвом у Києві. Крім того, азербайджанські театральні трупи брали участь у київських міжнародних фестивалях, що дало змогу значно розширити аудиторію азербайджанського мистецтва в Україні [103, 104].

У 2010-х роках культурна співпраця між Україною та Азербайджаном зазнала подальшого розширення завдяки інноваційним форматам. Зокрема, успішно проводилися **фестивалі класичної музики**, на яких виступали азербайджанські музиканти, такі як піаніст Фарід Алієв, на провідних музичних майданчиках України. Важливим кроком стало й започаткування **спільних кінематографічних проєктів**, що включали участь азербайджанських фільмів на Одеському міжнародному кінофестивалі [106, 107]. Такі ініціативи сприяли не лише розвитку культурного діалогу, але й взаємному збагаченню мистецьких традицій обох країн.

Ці проєкти не лише популяризували культурну спадщину України та Азербайджану, а й стали символами дружби та взаємоповаги між народами, закладаючи міцний фундамент для подальшої співпраці.

У 2020-х роках культурна співпраця між Україною та Азербайджаном отримала новий поштовх, адаптуючись до викликів сучасності, зокрема пандемії COVID-19 та війни в Україні. Цей період відзначився як цифровими ініціативами, так і масштабними культурними проектами:

1. Цифрові платформи для культурного обміну

Проведення онлайн-виставок, лекцій та концертів, які стали важливими каналами підтримки зв'язків між митцями обох країн у часи карантинних обмежень.

Зокрема, серія онлайн-дискусій «Культурний діалог: Україна–Азербайджан» охопила теми збереження культурної спадщини та інновацій в мистецтві [104, 102].

2. Відкриття Українського центру в Баку та діяльність Азербайджанських центрів в Україні.

9 листопада 2024 року в столиці Азербайджану, Баку, урочисто відкрився оновлений Український центр, який відразу став важливою платформою для організації культурних заходів і зміцнення українсько-азербайджанських відносин. Цей центр об'єднав українців та азербайджанців, зацікавлених у глибшому розумінні культури один одного, і став осередком для проведення різноманітних заходів. Серед найбільш визначних подій, організованих у Центрі, можна відзначити фотовиставку «Діти війни», яка зворушливо розповідала про долі українських дітей під час війни, Дні українського кіно, що представили сучасні фільми українського кінематографу, та виставку декоративно-ужиткового мистецтва, яка познайомила азербайджанців із традиційними українськими ремеслами [104].

Водночас в Україні активно діють кілька потужних азербайджанських культурних центрів, які сприяють популяризації культури Азербайджану та зміцненню зв'язків між двома країнами. Найвідоміший із них — Всеукраїнський азербайджанський культурний центр імені Гейдара Алієва, заснований у 2004 році в Києві [109]. Цей центр є головним представництвом азербайджанської культури в Україні та виконує роль осередку організації культурних заходів,

таких як виставки, концерти та літературні вечори. Також центр активно підтримує освітні ініціативи, зокрема курси азербайджанської мови та літератури.

Культурно-інформаційний центр Азербайджану, що функціонує при посольстві Азербайджанської Республіки в Україні, відіграє не менш важливу роль. Він є платформою для офіційних заходів, присвячених національним святкам, таким як Новруз і День незалежності Азербайджану, а також для організації днів культури Азербайджану в Україні [109].

Серед інших культурних ініціатив Азербайджану в Україні варто згадати Азербайджанський культурний центр у Харкові, який активно співпрацює з місцевими університетами, а також культурні спілки у Львові та Одесі, які проводять регіональні заходи та сприяють міжкультурному діалогу. Ці центри не лише зберігають національну ідентичність азербайджанської діаспори, але й формують позитивний імідж Азербайджану в Україні [110, 111].

Таким чином, діяльність культурних центрів в Україні та Азербайджані є яскравим прикладом плідної співпраці між двома країнами, яка сприяє взаємному збагаченню культур та зміцненню дружніх зв'язків.

Культурні ініціативи в період війни

Організація благодійних концертів і виставок, присвячених підтримці України під час російської агресії.

Азербайджанські митці активно брали участь у культурних заходах в Україні, демонструючи солідарність із українським народом.

Нові формати співпраці

Збільшення кількості молодіжних мистецьких ініціатив, включаючи спільні літературні конкурси та фестивалі сучасного мистецтва.

2020-ті роки стали періодом подальшого зміцнення культурних зв'язків між країнами, відкриваючи нові перспективи для творчих проєктів та взаємного збагачення. Інноваційні підходи та активна підтримка культурних обмінів навіть у складних умовах свідчать про важливість цього напрямку співпраці.

Діяльність Українського центру в Баку

9 листопада 2024 року, у Всеукраїнський день працівників культури та майстрів народного мистецтва, в столиці Азербайджану відбулося урочисте відкриття оновленого Українського центру [112]. Подія зібрала представників української діаспори, азербайджанських діячів культури, дипломатів та громадських активістів. Цей центр покликаний стати місцем зустрічей української громади та всіх, хто цікавиться українською культурою та історією. На відкритті посол України в Азербайджані Юрій Гусєв підкреслив, що україно-азербайджанське міжкультурне співробітництво має велику історію і значний потенціал для розвитку, а відкриття центру є важливим кроком у поглибленні стратегічного партнерства між країнами [112].

Центр став не лише осередком культурного життя, а й платформою для реалізації спільних проєктів. Його діяльність спрямована на популяризацію української мови, літератури, мистецтва та підтримку української громади.

Культурні заходи, організовані Українським центром у 2024 році

Після відкриття Український центр став активною платформою для проведення різноманітних культурних заходів:

Фотовиставка Максима Старікова: Під час відкриття центру відбулася прем'єра фотовиставки «Одне велике серце» українського фотографа Максима Старікова, присвяченої дітям України, кожен з яких має свою історію яку вони здобули під час війни. Чорно-білі фотографії, що відображають мрії, історії та надії на мирне майбутнє, зворушили серця всіх присутніх [112].

Дні українського кіно: З 28 листопада по 1 грудня 2024 року в Баку пройшли Дні українського кіно, організовані за ініціативою посольства України та Українського центру. Під час заходу було представлено сучасні українські фільми, що сприяло ознайомленню азербайджанської аудиторії з кінематографічними досягненнями України [113].

Відзначення річниці референдуму про незалежність України: 1 грудня 2024 року в Українському центрі відзначили річницю референдуму про незалежність України. Учасники разом виконали Державний гімн України та

вшанували пам'ять тих, хто віддав своє життя за свободу і незалежність України [114].

Фотовиставка про українських біженців: У листопаді 2024 року в Баку пройшла фотовиставка, присвячена українським біженцям, організована за підтримки Українського центру. Виставка висвітлювала історії людей, які були змушені покинути свої домівки через війну, сприяючи підвищенню обізнаності про гуманітарну ситуацію в Україні [115].

У 2024 році при Українському центрі в Баку відкрився **освітній простір** [112, 116], де всі охочі можуть вивчати українську мову та знайомитися з історією й культурою України. Курси адаптовані для різних рівнів підготовки, зокрема:

Початковий рівень для дітей та дорослих, які лише починають вивчати мову. Цей курс особливо користується попитом серед азербайджанської молоді, яка планує отримувати вищу освіту в Україні.

Поглиблений рівень для тих, хто прагне вдосконалити свої знання. Крім курсів, регулярно проводяться лекції та тематичні заходи, присвячені ключовим подіям української історії та видатним особистостям. Цей освітній простір став важливим інструментом для популяризації української культури та мови серед азербайджанської аудиторії.

У рамках освітнього простору було започатковано **розмовний клуб** [117], де учасники можуть практикувати українську мову в неформальній атмосфері. Зустрічі клубу відбуваються щотижня і охоплюють різноманітні теми: від сучасного життя в Україні до обговорення літератури, кіно та мистецтва. Особливою популярністю користуються інтерактивні формати, такі як:

- Ігри, які сприяють розвитку мовних навичок.
- Перегляд фільмів
- Гостеві зустрічі з українськими письменниками, художниками та культурними діячами. Розмовний клуб стає впевненою платформою для об'єднання українців та азербайджанців, які цікавляться Україною.

Основні напрямки культурної співпраці Українського центру

1. Спільні мистецькі проекти

Проведення виставок, фестивалів і концертів, які об'єднують митців з обох країн. Це дозволяє ознайомити широку аудиторію з мистецькими досягненнями України та Азербайджану.

2. Розвиток творчих ініціатив серед молоді

Створення платформ для молодих митців, організація конкурсів та грантових програм для підтримки їхніх ідей.

3. Популяризація української культури

Впровадження освітніх програм, спрямованих на вивчення української мови, літератури, історії та мистецтва.

4. Співпраця діаспори та місцевих громад

Українська діаспора в Азербайджані активно залучена до організації культурних заходів, що сприяє інтеграції громад.

Підрозділ висвітлює важливу роль культурних заходів і співпраці в сфері мистецтва між Україною та Азербайджаном у зміцненні двосторонніх відносин. Починаючи з 1990-х років, культурний обмін став ключовим інструментом для взаємного пізнання історії, мистецтва та традицій обох країн. Спільні театральні, музичні, кінематографічні та художні проекти допомогли розширити аудиторію та популяризувати культурну спадщину України та Азербайджану. Важливими досягненнями є розвиток інституційних зв'язків через культурні центри, такі як Український центр у Баку та Азербайджанські культурні центри в Україні. Ці платформи сприяють організації виставок, фестивалів, літературних вечорів, а також освітніх ініціатив, таких як курси мови та інтерактивні розмовні клуби. У сучасних умовах, зокрема в період пандемії та війни, культурна співпраця адаптувалася до нових викликів, включаючи цифрові формати. Онлайн-виставки, концерти та лекції забезпечили неперервність зв'язків між митцями обох країн, а благодійні заходи та фотовиставки стали символами солідарності та підтримки. Культурна співпраця в сфері мистецтва не лише зміцнює дружбу між народами, але й відкриває нові перспективи для творчих проєктів, взаємного

збагачення мистецьких традицій і популяризації культури на міжнародній арені. Це закладає міцний фундамент для довгострокового партнерства та взаєморозуміння між Україною та Азербайджаном.

Висновки до розділу 4

Під час написання цього розділу було проаналізовано ключові аспекти культурно-гуманітарної співпраці між Україною та Азербайджаном, які відіграють важливу роль у зміцненні двосторонніх відносин. Особливу увагу було приділено освітнім програмам, академічному обміну, культурним заходам та інституційній взаємодії.

Освітні програми й академічний обмін визначено як важливі інструменти співпраці, що сприяють професійному й особистісному розвитку молоді, науковців і викладачів. Популярність українських університетів серед азербайджанських студентів обумовлена високою якістю освіти, міжнародним визнанням дипломів та широким вибором спеціальностей.

У процесі дослідження нами зроблено висновок, що культурні заходи, такі як фестивалі, виставки, театральні вистави та освітні ініціативи, мають значний вплив на зміцнення зв'язків між нашими країнами. Зокрема, діяльність Українського центру в Баку та Азербайджанських культурних центрів в Україні сприяє збереженню національних традицій, популяризації мистецтва та розширенню взаємодії між діаспорами й місцевими громадами.

Незважаючи на складні виклики, пов'язані з пандемією та війною, співпраця адаптується до нових умов завдяки цифровим форматам і впровадженню інноваційних проєктів. Це підтверджує важливість гуманітарної взаємодії як фундаменту для поглиблення стратегічного партнерства.

Вважаємо, що подальше розширення культурно-гуманітарних зв'язків між Україною та Азербайджаном сприятиме розвитку освітніх і культурних можливостей для студентів, викладачів і митців, а також формуванню дружніх відносин між нашими народами в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 5. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИНАХ УКРАЇНИ ТА АЗЕРБАЙДЖАНУ

5.1. Проблемні аспекти двосторонніх відносин

Двосторонні відносини між Україною та Азербайджаном завжди знаходилися під впливом зовнішніх факторів, що визначали характер і динаміку співпраці. На сучасному етапі такі фактори як геополітична нестабільність, регіональні конфлікти та глобальні економічні виклики відіграють ключову роль у формуванні спільних стратегій та ініціатив.

Одним із найбільших викликів для співпраці між Україною та Азербайджаном залишається вплив росії, яка продовжує намагатися зберегти свій контроль над пострадянським простором. Історично росія розглядала обидві країни як важливу частину своєї геополітичної зони впливу, що створює значні виклики для їхньої економічної та політичної самостійності. Ситуація ускладнюється тим, що росія активно використовує енергетичні ресурси, економічні санкції та політичний тиск для досягнення своїх цілей у регіоні.

Азербайджан, хоча й сам є постачальником енергоресурсів, змушений конкурувати з російськими проектами в енергетичній сфері, такими як «Північний потік-2». У свою чергу, Україна, будучи транзитною країною для російського газу, тривалий час залежала від цієї ролі. Після початку повномасштабної російської агресії в 2022 році обидві країни активізували свої зусилля для диверсифікації енергетичних маршрутів та зменшення впливу Москви.

У цьому контексті співпраця між Україною та Азербайджаном набуває стратегічного значення. Важливим етапом стала реалізація проекту «Південний газовий коридор», що дозволяє транспортувати азербайджанський газ через Туреччину до Європи. Україна також інтегрується у цю ініціативу, використовуючи свої транспортні можливості для з'єднання енергетичних потоків між регіонами.

росія намагається обмежити міжнародні ініціативи України та Азербайджану, використовуючи різні важелі впливу:

- **Енергетичний тиск:** Зниження транзиту російського газу через Україну посилює економічний тиск на країну, водночас змушуючи Азербайджан шукати нові ринки збуту для своїх енергоресурсів.
- **Дипломатичний вплив:** Москва постійно намагається зберегти свій вплив у міжнародних організаціях, таких як СНД, і часто використовує ці структури для просування своїх інтересів у регіоні.
- **Військова присутність:** російські «миротворчі» сили у Нагірному Карабасі створювали додаткові виклики для стабільності в регіоні, впливаючи на стратегічне партнерство України та Азербайджану.

Україна та Азербайджан, прагнучи уникнути залежності від Москви, розвивають багатовекторну зовнішню політику. Вони активно співпрацюють із країнами Європейського Союзу, Туреччиною та іншими державами, сприяючи диверсифікації торговельних шляхів і транспортних маршрутів. Спільні проекти у рамках ініціативи «ТРАСЕКА» (Транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія) є прикладом ефективної взаємодії в цьому напрямку.

Політолог Теймур Мустафаєв зазначає: «Позиція України та Азербайджану як транзитних країн для енергетичних потоків робить їх ключовими партнерами у забезпеченні стабільності між Європою та Азією» [118, 119]. Це твердження ілюструє, наскільки важливою є співпраця між країнами в умовах змінної геополітичної ситуації.

Економічне партнерство між країнами слугує важливим засобом послаблення залежності від Росії. Азербайджанські інвестиції в інфраструктурні та енергетичні проекти в Україні сприяють розвитку національної економіки. У свою чергу, українські технологічні ініціативи допомагають Азербайджану диверсифікувати свої економічні можливості. Наприклад, українські компанії активно беруть участь у модернізації азербайджанської енергетичної інфраструктури.

Геополітичний та економічний вплив зовнішніх факторів

Фактор	Вплив на співпрацю	Приклад
Геополітична напруженість	Потреба диверсифікації енергетичних маршрутів	Розширення транспортного коридору "ТРАСЕКА"
Карабаський конфлікт	Узгодження позицій у міжнародних організаціях	Україна підтримує територіальну цілісність Азербайджану
Економічні санкції проти РФ	Пошук нових ринків для експорту та імпорту	Азербайджан збільшив постачання нафти до Європи через Україну
Глобальна економічна криза	Зниження обсягів двосторонньої торгівлі	Пандемія COVID-19 скоротила обсяг торгівлі між країнами на 12% у 2020 році
Роль Туреччини	Сприяння розвитку інфраструктурних проєктів	Туреччина підтримує розвиток енергетичних маршрутів у регіоні

Таблиця 5.1.1. [118, 119, 120]

Спільні зусилля України та Азербайджану у подоланні російського впливу свідчать про їхню відданість принципам незалежності та стабільності. Завдяки співпраці у сферах енергетики, економіки та дипломатії обидві країни не лише зміцнюють свої позиції, але й роблять значний внесок у формування нового геополітичного порядку в регіоні.

Ситуація в Нагірному Карабасі, яка довго залишалася «замороженим» конфліктом, вплинула на двосторонні відносини. Хоча Україна послідовно підтримувала територіальну цілісність Азербайджану, російська агресія проти України у 2014 та 2022 роках ускладнила ситуацію. Для обох країн важливо синхронізувати свої позиції щодо ключових міжнародних питань, щоб зменшити вплив зовнішніх гравців.

Перемога Азербайджану у нагірному Карабасі у 2023 році стала важливою віхою для геополітики регіону та вплинула на характер двосторонніх відносин із Україною. Вирішення цього тривалого конфлікту змінило баланс сил на Кавказі, надаючи Азербайджану більше можливостей для реалізації власних економічних, енергетичних та дипломатичних ініціатив. Для України, яка також

стикається з питанням територіальної цілісності через російську агресію, досвід Азербайджану набуває стратегічного значення.

Україна з моменту проголошення незалежності Азербайджану підтримувала його територіальну цілісність. Ця позиція, зокрема визнання Нагірного Карабаху частиною Азербайджану, підтверджувалася неодноразово на міжнародних платформах, таких як Генеральна Асамблея ООН. Україна послідовно голосувала за резолюції, які підтримують суверенітет Азербайджану, що створило підґрунтя для міцної політичної співпраці між країнами.

У 2023 році, після повернення контролю Азербайджану над Карабахом, Україна привітала цю подію як приклад реалізації принципу територіальної цілісності [120]. Це стало важливим сигналом для обох держав, що питання відновлення державних кордонів залишається ключовим для забезпечення стабільності в регіоні.

Перемога Азербайджану в Карабасі відкрила нові можливості для економічного та інфраструктурного розвитку, що, у свою чергу, позитивно впливає на співпрацю з Україною:

Інфраструктурні проекти: Відновлення транспортної інфраструктури у Карабасі, зокрема залізничних та автомобільних шляхів, створює можливості для посилення транспортного коридору «ТРАСЕКА», у якому Україна також відіграє важливу роль.

Енергетична співпраця: Розширення азербайджанських енергетичних проектів після стабілізації регіону дозволяє Україні брати участь у нових ініціативах, пов'язаних із транзитом енергоресурсів до Європи.

Торгівля та інвестиції: Стабілізація ситуації в Карабасі відкриває нові ринки для українських компаній, які можуть брати участь у відновлювальних проєктах регіону.

Перемога Азербайджану стала джерелом натхнення для України, яка продовжує боротьбу за свої окуповані території. Обидві країни розглядають міжнародне право та принципи суверенітету як основні інструменти для захисту

власних інтересів. Досвід Азербайджану у вирішенні конфлікту може слугувати прикладом для України у таких аспектах:

1. Роль дипломатії: Азербайджан використовував активну дипломатичну підтримку ключових союзників, таких як Туреччина, для досягнення своїх цілей. Це співзвучно із зусиллями України у формуванні міжнародної антипутінської коаліції.

2. Модернізація збройних сил: Азербайджан здійснив масштабну модернізацію своєї армії перед вирішальними подіями, використовуючи сучасні технології та досвід партнерів. Україна також активно реформує свої Збройні Сили, адаптуючись до сучасних викликів.

3. Інформаційна війна: Азербайджан досягнув успіху у формуванні позитивного іміджу на міжнародній арені, що забезпечило підтримку з боку глобальної спільноти. Це важливий урок для України в її інформаційній стратегії.

Перемога Азербайджану в Карабасі змінила роль росії як «гаранта миру» в регіоні. Азербайджан зміг ефективно нейтралізувати російський вплив, зменшивши залежність від москви у вирішенні конфлікту. Для України цей досвід є ще одним свідченням того, що зменшення впливу росії на внутрішні справи країн можливе за умови активної дипломатичної та економічної роботи з іншими партнерами.

Успішна реінтеграція Карабаху в Азербайджанський простір стала значним геополітичним зрушенням у регіоні, що вплинуло і на двосторонні відносини з Україною. Спільна боротьба за територіальну цілісність, співпраця у відновленні інфраструктури та участь у міжнародних енергетичних проєктах формують основу для довгострокового стратегічного партнерства між країнами.

Глобальні економічні кризи, що виникли в останні роки, суттєво вплинули на економіки України та Азербайджану, які мають різну структуру, але стикаються з подібними викликами. Пандемія COVID-19, порушення глобальних логістичних ланцюгів, зростання цін на енергоресурси та наслідки російської агресії створили складні умови для обох держав.

Пандемія COVID-19 стала першим великим ударом по глобальній економіці в останні роки. Для України та Азербайджану це означало не лише обмеження на пересування, але й скорочення обсягів міжнародної торгівлі:

- 2020 рік: Обсяги двосторонньої торгівлі між Україною та Азербайджаном скоротилися на 12%, головним чином через обмеження на транспорт та зменшення попиту на енергоресурси і промислові товари [20].

- Україна: Експорт продовольства залишався стабільним, однак проблеми з логістикою вплинули на постачання зерна та олійних культур до Азербайджану.

- Азербайджан: Попит на нафту зменшився, що знизило доходи держави від енергетичного експорту.

У 2022 році інфляція, спричинена збільшенням цін на енергоресурси та продовольство, суттєво вплинула на економічну стабільність обох країн:

Україна: Економіка перебувала під сильним тиском через російську агресію, що зменшило обсяги промислового виробництва та експортних можливостей. Інфляція досягла 26% у 2022 році, що вплинуло на купівельну спроможність населення [20].

Азербайджан: Як великий експортер енергоресурсів, Азербайджан мав змогу частково компенсувати негативний вплив інфляції за рахунок високих цін на нафту та газ. Уряд спрямовував значні кошти на підтримку соціальних програм, аби зберегти споживчий попит.

Російська агресія в Україні значно змінила економічний ландшафт регіону, створюючи додаткові виклики для обох країн:

Порушення логістичних ланцюгів: Блокування чорноморських портів змусило Україну змінити маршрути для експорту товарів, зокрема через Азербайджан.

Енергетична криза в Європі: Європа почала шукати альтернативні джерела енергоресурсів, що зробило Азербайджан ключовим партнером у цьому питанні. Азербайджанський газ став важливим компонентом для європейської

енергетичної безпеки, а доходи країни від експорту енергоносіїв зросли на 15% у 2023 році [120].

Україна: Отримала значну фінансову допомогу від міжнародних партнерів, зокрема Азербайджан надав гуманітарну підтримку у вигляді продуктів харчування та медичних товарів.

Завдяки стабілізації пандемічної ситуації та адаптації до умов війни, обидві країни почали відновлювати економічну активність:

Україна: Залучає міжнародні інвестиції для відновлення інфраструктури, зокрема у транспортній та енергетичній сферах. Азербайджан бере участь у деяких проєктах, пов'язаних із відновленням транспортних коридорів.

Азербайджан: Спрямовує частину своїх енергетичних доходів на диверсифікацію економіки, що створює можливості для інвестицій у технологічний та сільськогосподарський сектор.

Основні виклики співпраці між Україною та Азербайджаном

Обидві країни, попри численні виклики, змогли адаптуватися до нових умов. Співпраця між Україною та Азербайджаном у галузі торгівлі, енергетики та відновлення інфраструктури є важливим інструментом для подолання наслідків глобальної економічної кризи. Україна продовжує шукати нові ринки для експорту, тоді як Азербайджан використовує свої ресурси для забезпечення стабільності та підтримки партнерських відносин.

Масштабні міжнародні санкції, запроваджені проти росії після її агресії проти України, стали одним із ключових чинників, що вплинули на економічну ситуацію у регіоні. Україна та Азербайджан, попри складнощі, зуміли адаптувати свої економічні стратегії, використовуючи нові можливості для зміцнення партнерських відносин із Заходом.

Запроваджені санкції проти росії значно змінили регіональну економічну динаміку:

1. Роль транзитних коридорів: Україна та Азербайджан, завдяки своєму географічному положенню, стали важливими вузлами для нових транспортних маршрутів між Європою та Азією. Зокрема:

Україна: Відновлення використання нафтопроводу «Одеса–Броди» для транспортування азербайджанської нафти до Європи.

Азербайджан: Зміцнення ролі коридору «ТРАСЕКА», який з'єднує Європу з Центральною Азією, зменшуючи залежність від маршрутів через росію.

2. Заміна російських енергоресурсів: Європейський Союз, відмовляючись від російського газу та нафти, активно розширює співпрацю з Азербайджаном. У 2023 році обсяги постачання азербайджанської нафти до Європи через українську транспортну систему зросли на 25%, що забезпечило Азербайджану збільшення доходів від енергетичного експорту[20, 121].

Хоча санкції створили нові можливості, вони також спричинили певні труднощі для економік обох країн:

1. Зниження обсягів експорту до росії:

Україна: Експорт до росії скоротився до мінімальних обсягів, що змусило українських виробників переорієнтуватися на ринки Європи, Азії та Близького Сходу.

Азербайджан: Попри обмежену залежність від російського ринку, скорочення експорту до росії ускладнило доступ до північних регіонів через закриття коридорів.

2. Логістичні виклики:

Закриття російських кордонів для транзиту товарів змусило обидві країни шукати альтернативні маршрути. Це призвело до зростання вартості перевезень на 20–30% у 2023 році [122, 123].

Переорієнтація транспортних потоків на нові маршрути, зокрема через Чорне море, потребувала додаткових інвестицій у розвиток портової інфраструктури.

Нафтопровід «Одеса–Броди»: У 2023 році Азербайджан збільшив постачання нафти через цей маршрут, використовуючи українську транспортну систему для доставки енергоресурсів до країн Центральної та Східної Європи.

Південний газовий коридор: Азербайджан став ключовим постачальником газу до Європи, підтримуючи енергетичну безпеку в умовах відмови ЄС від російських поставок.

Санкції проти росії створили для України та Азербайджану як виклики, так і можливості. Переорієнтація транспортних і торговельних потоків, розширення співпраці з європейськими партнерами та активізація інвестицій у інфраструктуру стали ключовими елементами для адаптації до нових умов. Цей досвід демонструє стійкість і стратегічну важливість обох країн у сучасному світі.

Слід підкреслити, що Туреччина відіграє роль посередника та союзника для обох країн. Анкара підтримує стратегічні ініціативи, спрямовані на посилення транзитного потенціалу Чорного та Каспійського регіонів. Завдяки своєму стратегічному розташуванню та активній зовнішній політиці, Туреччина стає важливим союзником для України та Азербайджану. Її роль виходить далеко за рамки економічного партнерства, охоплюючи політичний, енергетичний та безпековий виміри.

Анкара виступає важливим посередником, підтримуючи діалог між країнами Чорного та Каспійського регіонів:

Миротворчий підхід: Туреччина допомогла організувати низку переговорів, спрямованих на зниження напруженості у Нагірному Карабасі, використовуючи свій вплив на Азербайджан.

Міжнародна платформа: Після російської агресії проти України Туреччина ініціювала зустрічі на рівні міністрів закордонних справ із залученням країн Східної Європи та Кавказу.

Туреччина бере активну участь у реалізації стратегічних проєктів, спрямованих на розвиток транспортної інфраструктури між Україною та Азербайджаном:

Зміцнення коридору «ТРАСЕКА»: Турецькі компанії беруть участь у модернізації залізничних і морських сполучень, забезпечуючи зв'язок між

Каспійським і Чорним морями. Ці ініціативи сприяють підвищенню пропускну здатності та зниженню логістичних витрат.

Транспортні маршрути через Туреччину: Туреччина пропонує альтернативні маршрути, які з'єднують Україну та Азербайджан через свої порти, зокрема Стамбул і Мерсін.

В енергетичному секторі Туреччина виступає ключовим партнером як для України, так і для Азербайджану:

Південний газовий коридор: Туреччина забезпечує транзит азербайджанського газу до Європи, посилюючи енергетичну незалежність регіону. Україна також розглядає можливість підключення до цієї мережі для диверсифікації своїх енергетичних джерел.

Нафтопровід Баку–Тбілісі–Джейхан: Туреччина є важливим транзитером азербайджанської нафти, яка, завдяки співпраці з Україною, надходить до європейських споживачів через порти Одеси.

Зменшення залежності Азербайджану від росії: Туреччина допомагає Азербайджану зміцнювати свою економічну та політичну автономію, стимулюючи розвиток двосторонніх і багатосторонніх проєктів у енергетиці та транспорті.

Підтримка України у протидії агресії: Анкара неодноразово висловлювала політичну та гуманітарну підтримку Україні, надаючи військову допомогу, зокрема поставки безпілотників Bayraktar TB2.

Турецькі інвестиції сприяють розширенню економічного співробітництва між Україною та Азербайджаном:

Торговельні угоди: Туреччина сприяє створенню тристоронніх економічних альянсів, спрямованих на розвиток експорту товарів і послуг.

Туризм і освіта: Туреччина стає платформою для освітнього та культурного обміну між Україною та Азербайджаном. Спільні програми обміну студентами та організація міжнародних наукових конференцій є важливим елементом цієї співпраці.

Президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган заявив: «Україна та Азербайджан — це наші стратегічні партнери. Туреччина готова підтримати їхні зусилля у зміцненні енергетичної безпеки та розбудові регіональної стабільності». [122]

Політолог Селім Хаджіоглу зазначає: «Співпраця України, Азербайджану та Туреччини у Чорноморсько-Каспійському регіоні є прикладом нової геополітичної архітектури, що зменшує залежність від традиційних центрів впливу, таких як росія». [123]

Туреччина відіграє важливу роль у зміцненні українсько-азербайджанського партнерства, сприяючи розвитку транспортних, енергетичних і політичних ініціатив. Її активна участь у регіональній співпраці допомагає Україні та Азербайджану зміцнити свої позиції на міжнародній арені, створюючи нові можливості для інтеграції до глобальної економіки. Президент Туреччини Реджеп Таїп Ердоган підкреслив: «Наші друзі в Києві та Баку можуть розраховувати на підтримку Туреччини у побудові нової енергетичної та транспортної інфраструктури» [122].

У контексті нових геополітичних викликів Україна та Азербайджан приділяють значну увагу зміцненню співпраці з Європейським Союзом (ЄС). Взаємодія з європейськими структурами стає важливим чинником для розширення політичних, економічних та енергетичних зв'язків двох країн із Заходом.

Україна та Азербайджан беруть активну участь у програмі «Східне партнерство», яка спрямована на зближення країн Східної Європи та Кавказу з ЄС: Україна як асоційований член ЄС здійснює масштабні реформи, спрямовані на гармонізацію з європейськими стандартами у сфері економіки, права та безпеки. Азербайджан зберігає більш обережний підхід, прагнучи збалансувати свої відносини із Заходом, росією та іншими регіональними гравцями.

У 2022 році Україна та Азербайджан підписали меморандум із Європейським Союзом, який передбачає [124,125]:

Транспортна співпраця: Розвиток ключових транзитних маршрутів між Європою, Кавказом та Центральною Азією, включаючи модернізацію коридору «ТРАСЕКА».

Енергетика: Зміцнення зв'язків у галузі відновлюваних джерел енергії, диверсифікації постачання газу та розширення використання нафтогазової інфраструктури.

Спільні ініціативи у сфері енергетики

Азербайджан як енергетичний хаб: Завдяки своїм запасам нафти та газу Азербайджан став одним із ключових постачальників енергоносіїв для Європи. У 2023 році частка азербайджанського газу в енергетичному балансі ЄС зросла до 7%, що сприяє зміцненню енергетичної безпеки регіону. [126,127]

Український транзитний потенціал: Україна пропонує використання своєї газотранспортної системи для транзиту азербайджанського газу до європейських ринків, що стає можливим завдяки співпраці з ЄС та Туреччиною.

Економічна співпраця з ЄС

Українсько-азербайджанські товари на європейських ринках: У 2023 році товарообіг між Україною, Азербайджаном та ЄС зріс на 15%. Основні експортні позиції включають українські зернові, металопродукцію, азербайджанські нафтопродукти та газ. [126]

Інтеграція малого та середнього бізнесу (МСБ): Азербайджанські підприємства використовують європейські грантові програми для розширення своєї присутності на українському ринку. Це сприяє створенню нових робочих місць і стимулює економічний розвиток.

Політична співпраця

Україна як приклад реформ: Європейський досвід України, зокрема у сфері боротьби з корупцією та впровадження стандартів ЄС, є важливим для Азербайджану, який прагне посилити прозорість свого управління.

Гуманітарні ініціативи в рамках європейської співпраці

Освітні програми Erasmus+: Азербайджанські студенти активно беруть участь у програмах обміну з університетами Львова, Києва та Одеси.

Інфраструктурні проекти: За підтримки ЄС реалізуються програми з відновлення інфраструктури, зруйнованої внаслідок війни в Україні.

Європейський вектор у співпраці між Україною та Азербайджаном створює нові можливості для інтеграції до світової економіки, зміцнення енергетичної безпеки та розвитку транспортної інфраструктури. У 2022–2024 роках ці ініціативи отримали новий імпульс завдяки тісній взаємодії з Європейським Союзом, що стало стратегічним напрямком для обох країн.

Двосторонні відносини між Україною та Азербайджаном формуються в умовах значного впливу зовнішніх факторів, таких як глобальні кризи, військова агресія Росії та геополітична конкуренція у регіоні. Проте ці виклики не лише створюють труднощі, але й відкривають нові можливості для співпраці.

Обидві країни працюють над тим, щоб закріпити свої позиції як незалежних і впливових учасників міжнародної системи. Україна, яка отримала статус кандидата в ЄС, дедалі більше інтегрується до європейського простору, тоді як Азербайджан зберігає баланс між співпрацею із Заходом і відносинами з іншими гравцями. У цьому контексті їх партнерство відіграє ключову роль у регіональній стабільності.

Спільні енергетичні проекти, такі як транспортування азербайджанської нафти через Україну до Європи, підтверджують важливість двосторонньої співпраці в умовах відмови ЄС від російських енергоресурсів. Також важливою залишається роль України як транзитного вузла для вантажів, які йдуть через «ТРАСЕКА», що пов'язує Європу, Кавказ і Центральну Азію.

Головним пріоритетом для України та Азербайджану є диверсифікація економічних і транспортних маршрутів, що зменшує залежність від окремих регіональних гравців. Завдяки модернізації транспортної інфраструктури, зокрема українських портів і азербайджанських мультимодальних вузлів, країни створюють нові логістичні коридори, які сприяють економічному зростанню.

Такі ініціативи, як «Південний газовий коридор» і розвиток «ТРАСЕКА», стають важливими інструментами для інтеграції обох країн у світову економіку. Крім того, ці проекти допомагають їм формувати більш стійкі економічні моделі, адаптовані до викликів глобалізації.

Одним із найважливіших викликів залишається інформаційна боротьба. Російська пропаганда, спрямована на підрих довіри між народами України та Азербайджану, створює додаткові ризики. Проте активна співпраця у сфері медіа, культури та академічного обміну дозволяє протидіяти деструктивному впливу.

Азербайджанські та українські експерти вказують на необхідність створення спільних інформаційних платформ, які дозволять доносити правду про ситуацію у регіоні до міжнародної спільноти. Наприклад, організація спільних культурних заходів і конференцій підкреслює спільність цінностей двох народів. «Україна та Азербайджан є прикладом того, як спільні зусилля можуть протистояти зовнішнім викликам і створювати нові можливості для розвитку», [128] — зазначив український дипломат Олександр Мережко.

Незважаючи на труднощі, перед Україною та Азербайджаном відкриваються широкі перспективи. Відновлення економіки України після війни може стати новим стимулом для розвитку двосторонньої співпраці. Зі свого боку, Азербайджан, який посилив свою роль в енергетичній політиці Європи, готовий надати підтримку Україні в цьому процесі.

Інноваційні проекти у сфері енергетики, транспорту та технологій здатні значно зміцнити двосторонні відносини, водночас сприяючи стабільності в регіоні. Ці зусилля допоможуть обом країнам не лише подолати сучасні виклики, але й створити міцну основу для довгострокового партнерства.

Графік: Зростання обсягів транспортування азербайджанської нафти через Україну (2015–2023) [129,130,131]

Зростання обсягів транспортування азербайджанської нафти через Україну (2015–2023)

Графік 5.1.2.

Основні виклики співпраці між Україною та Азербайджаном

Таблиця: Порівняння ролі зовнішніх партнерів

Партнер	Вплив на Україну	Вплив на Азербайджан
росія	Обмеження економічного співробітництва через санкції	Тиск через залежність від російського ринку та військові домовленості
Туреччина	Інвестиції в інфраструктурні проекти	Посередництво в регіональних конфліктах
ЄС	Фінансова підтримка, розвиток енергетичного партнерства	Розширення експорту енергоресурсів до Європи

Таблиця 5.1.3

Україна та Азербайджан стикаються з низкою економічних труднощів, які ускладнюють розвиток двосторонніх відносин:

1. Обмежений доступ до ринків через інфраструктурні проблеми. Незважаючи на спільні зусилля у розвитку транспортної інфраструктури, таких як коридор «ТРАСЕКА», нестача сучасних логістичних вузлів і перевантаженість портів заважають збільшенню обсягів торгівлі. Наприклад, транспортні витрати на перевезення через Чорне море у 2023 році зросли на 20%, що зменшує конкурентоспроможність товарів на експорт.

2. Ризики інвестування під час війни. Війна в Україні створює високі ризики для іноземних інвесторів, зокрема азербайджанських компаній, які хочуть інвестувати у відновлення інфраструктури або сільське господарство. Попри це, у 2023 році Азербайджан надав Україні фінансування на суму \$25 млн для реконструкції залізничних сполучень [132, 133].

3. Валютна нестабільність та інфляція. Девальвація гривні та маната створює додаткові виклики для бізнесу. У 2022 році інфляція в Україні досягла 26%, що суттєво вплинуло на купівельну

спроможність, зменшивши попит на імпортовані азербайджанські товари [123, 134].

Політичний компонент співпраці між Україною та Азербайджаном також стикається з численними бар'єрами:

1. Відсутність формалізованих механізмів вирішення конфліктів Україна та Азербайджан мають обмежені інструменти для вирішення потенційних суперечок. Це створює ризики для довгострокових проєктів, особливо в енергетичній та транспортній сферах.

2. Різні підходи до зовнішньої політики. Наприклад, Азербайджан утримується від санкцій проти Росії, тоді як Україна є активним ініціатором міжнародного санкційного тиску.

Ця різниця у стратегіях іноді призводить до дискусій щодо синхронізації дій у міжнародних організаціях, таких як ООН або ОБСЄ.

3. Недостатня кількість спільних довгострокових стратегій. У сфері енергетики, попри успіхи в рамках «Південного газового коридору», Україні та Азербайджану бракує формалізованої спільної програми розвитку відновлюваної енергетики або декарбонізації.

Військові дії в регіоні створюють серйозні ризики для стабільності двосторонніх відносин.

1. російська агресія проти України. Ця війна вплинула на стабільність Чорноморського регіону та ускладнила логістичні шляхи між Україною та Кавказом. Україна змушена переорієнтувати торговельні маршрути через Балкани та Туреччину.

2. Роль Азербайджану як стабілізуючого фактора. Після перемоги у Нагірному Карабасі у 2023 році Азербайджан посилив свої позиції як регіонального лідера. Це створює додаткові можливості для України у спільних проєктах у галузі безпеки та оборони.

3. Потреба в оборонному партнерстві. Обидві країни зацікавлені у зміцненні військової співпраці, включно з обміном

досвідом та технологіями. У 2024 році Азербайджан розглядав можливість закупівлі українських дронів для посилення своїх оборонних можливостей.

Економічні та політичні бар'єри у відносинах України та Азербайджану

Категорія	Бар'єр	Приклад
Економічні виклики	Нестача транспортної інфраструктури	Високі транспортні витрати через Чорне море
	Валютна нестабільність	Девальвація гривні та маната ускладнює планування
	Високі ризики інвестування	Міжнародні інвестори уникають проєктів в Україні під час війни
Політичні обмеження	Різні підходи до санкційної політики	Азербайджан не приєднався до санкцій проти Росії, як це зробила Україна
	Відсутність механізмів вирішення конфліктів	Нестача спільних юридичних платформ для вирішення суперечок
	Недостатня координація в енергетичних стратегіях	Відсутність програми розвитку спільних проєктів з декарбонізації
Військові конфлікти	російська агресія проти України	Зміни торговельних маршрутів через блокування портів
	Потреба в посиленні оборонної взаємодії	Можливість спільного використання дронів та технологій

Таблиця 5.1.4.

Цей розділ ілюструє комплексність викликів, з якими стикаються Україна та Азербайджан, водночас підкреслюючи потенціал для зміцнення співпраці.

Крім того, інформаційна політика відіграє ключову роль у розвитку двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном. Ефективне використання медіа для висвітлення партнерства допомагає не лише протидіяти

негативному впливу зовнішніх сил, але й зміцнює довіру між народами двох країн. Однак, на шляху до покращення інформаційного обміну виникають низка викликів, які потребують спільних зусиль.

Одним із найбільших викликів є проросійські інформаційні кампанії, які прагнуть підірвати партнерство України та Азербайджану. Ці кампанії фокусуються на таких аспектах:

Дискредитація співпраці: Проросійські медіа поширюють наративи про нібито конфлікти інтересів між країнами.

Ігнорування досягнень: У національних медіа обох країн недостатньо висвітлюються успішні проекти та ініціативи, що створює інформаційний вакуум, заповнений пропагандою.

Наприклад, під час реалізації проектів у рамках «ТРАСЕКА», проросійські видання акцентували увагу на складнощах організації, ігноруючи їх успіхи, що дало змогу росії залишатися домінуючим медійним гравцем у регіоні. [135]

Відсутність систематизованих комунікацій між державними та громадськими структурами України й Азербайджану створює бар'єри для поширення об'єктивної інформації. Основні проблеми:

Локалізована інформація: Новини про партнерство переважно орієнтовані на вузьку аудиторію, не досягаючи широких мас.

Відсутність координації: Немає єдиної платформи, яка б об'єднувала зусилля медіа для регулярного висвітлення спільних ініціатив.

Історичні, культурні та релігійні відмінності між народами створюють певне непорозуміння. Наприклад:

Історичні контексти: Відмінності у національній історії сприймаються як бар'єри для зближення.

Мовний бар'єр: Проблеми з перекладом важливих документів та публікацій обмежують доступ до інформації.

Міфи та упередження: У масовій свідомості населення іноді зберігаються застарілі стереотипи, які не відповідають реаліям.

Для вирішення цих проблем і посилення інформаційної політики пропонуються такі ініціативи:

1. Створення медійних платформ:

Єдина інформаційна платформа для обміну новинами, аналітикою та культурними подіями між Україною та Азербайджаном.

Включення до цієї платформи мультимедійного контенту (відео, інфографіки, подкасти), адаптованого для різних аудиторій.

2. Проведення інформаційних кампаній:

Спільні проєкти для висвітлення двосторонніх досягнень у сферах культури, економіки, енергетики та транспорту.

Організація тематичних тижнів у медіа обох країн, присвячених історії співпраці.

3. Культурні ініціативи:

Розробка програм культурного обміну, таких як літературні фестивалі, кінопокази, театральні вистави, які б демонстрували багатство культурного надбання обох країн.

Випуск спільних документальних фільмів про історію співпраці.

4. Підвищення доступності інформації:

Розширення мережі перекладачів для оперативного перекладу важливих матеріалів.

Підтримка незалежних журналістів, які спеціалізуються на тематиці співпраці України та Азербайджану.

Спільна інформаційна політика може стати потужним інструментом у зміцненні зв'язків між країнами. Інвестиції в медійну сферу та підтримка журналістських ініціатив дозволять створити новий рівень взаєморозуміння, сприяючи зростанню довіри та культурної інтеграції. Ігор Соловей, керівник Центру стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, зазначив: «Якщо дезінформація спрямована на зниження стійкості українського суспільства, то найбільшим інструментом для її зміцнення є стратегічні комунікації, які формують уявлення людей з того чи іншого питання та мобілізують людей

довкола важливих питань». Він також підкреслив важливість синергії стратегічних комунікацій та медіаграмотності в умовах постійного інформаційного тиску з боку ворога та його сателітів, зазначивши, що поєднання цих елементів дає можливість Україні вистояти в інформаційній війні. Ці висловлювання підкреслюють значення співпраці в інформаційній сфері для формування нової культури спільності, яка стане фундаментом для майбутнього партнерства [137, 138].

Проблема	Опис	Рішення
Маніпуляції у медіа	Дискредитація партнерства через проросійську пропаганду	Створення єдиної інформаційної платформи
Проблеми комунікації	Відсутність систематичного обміну інформацією	Спільні інформаційні кампанії
Культурні стереотипи	Упередження через відмінності у традиціях та історії	Організація культурних заходів та освітніх ініціатив
Доступність інформації	Проблеми з перекладом та доступом до матеріалів	Розширення перекладацької мережі та запуск мультимедійного контенту

Таблиця 5.1.5

Інформаційна політика є важливим інструментом у зміцненні співпраці між Україною та Азербайджаном. Ефективне використання медіа допомагає доносити позитивні наративи, популяризувати спільні ініціативи та протидіяти дезінформації. Водночас проросійські медіа-кампанії становлять серйозну загрозу, спрямовану на підрив довіри між країнами та дискредитацію їхнього партнерства.

Проросійські кампанії організовуються для маніпулювання громадською думкою та створення перешкод у співпраці України та Азербайджану. Такі

ініціативи використовують різноманітні інструменти: від соціальних мереж до традиційних медіа.

1. Дискредитація партнерства України та Азербайджану

Мета: Підрив довіри до співпраці у сферах енергетики, транспорту та дипломатії.

Теза про «конкуренцію»: російські ЗМІ, такі як Sputnik і Russia Today, активно поширюють ідею, що Україна та Азербайджан «змагаються» за європейські енергетичні ринки. Ці наративи націлені на створення уявного конфлікту між країнами.

Дезінформація про економічні ризики: Проросійські медіа наголошують на нібито високих економічних ризиках співпраці, стверджуючи, що інвестування в Україну під час війни є недоцільним.

2. Використання історичних та релігійних розбіжностей

Мета: Розпалювання упереджень між народами двох країн.

Інформація про культурну несумісність: Проросійські ЗМІ перебільшують культурні відмінності, стверджуючи, що історичний контекст робить співпрацю складною або неможливою.

Фейкові заяви про релігійну неприйнятність: Викривлення фактів про ставлення українців до ісламської спільноти, поширення неправдивих історій про «конфлікти на релігійному підґрунті».

3. Кампанії проти транспортних коридорів

Мета: Підрив реалізації ключових проєктів, таких як "ТРАСЕКА" та Південний газовий коридор.

Дезінформація про безпеку: Проросійські медіа публікують фейки про «високі ризики» використання транспортних маршрутів через Україну та Азербайджан.

Фейкові новини про збої: Поширюються повідомлення про те, що інфраструктура цих коридорів перебуває в аварійному стані.

4. Маніпуляція міжнародними організаціями

Мета: Зниження міжнародної підтримки обох країн.

Звинувачення в корупції: Історії про «масові корупційні схеми» у спільних проєктах.

Політична дезінформація: Фейки про «нестабільність» у політичних елітах України та Азербайджану.

Методи реалізації проросійських кампаній

1. Соціальні мережі:
 - Використання ботів для розповсюдження дезінформації.
 - Просування маніпулятивних хештегів, наприклад, #EnergyConflict.
2. Фейкові новини:
 - Створення підроблених сайтів і сторінок, що імітують офіційні медіа.
 - Використання deepfake-технологій для створення фальшивих відео.
3. Маніпулятивні заголовки:
 - Публікація емоційно заряджених матеріалів, таких як «Азербайджан припиняє співпрацю з Києвом».

Ініціативи для протидії дезінформації

1. *Створення інформаційного альянсу*
 - Платформа для обміну достовірними новинами між журналістами України та Азербайджану.
 - Швидке спростування фейків.
2. *Освітні програми*
 - Навчання журналістів і громадян навичкам розпізнавання дезінформації.
3. *Культурні ініціативи*
 - Організація спільних телепередач, ток-шоу та культурних заходів.
4. *Підтримка незалежних медіа*
 - Грантове фінансування для створення якісних матеріалів про успіхи партнерства.

Ефективна протидія дезінформації та розширення медійної співпраці між Україною та Азербайджаном створюють нові можливості для зміцнення партнерства. Спільні інформаційні ініціативи, культурний обмін та просвітницькі кампанії сприятимуть формуванню позитивного іміджу обох країн.

Таблиця 5.1.6 Методи та протидія проросійським медіа-кампаніям

Методи дезінформації	Приклади	Протидія
Фейкові новини	Фейкові заяви про "конфлікти" в енергетиці	Спростування на інформаційній платформі
Використання deepfake	Підроблені відео чи аудіо	Розслідування незалежних медіа
Соціальні мережі	Бот-атаки, фейкові акаунти	Освітні програми для користувачів
Дискредитація культурних ініціатив	Створення стереотипів	Організація культурних обмінів
Маніпуляції через міжнародні організації	Фейки про корупцію у спільних проєктах	Підтримка незалежних розслідувань

Загалом, у підрозділі не лише підкреслено важливість медійної співпраці, але й продемонстровано конкретні кроки для подолання дезінформації, зміцнюючи партнерство між Україною та Азербайджаном. У рамках дослідження виявлено, що двосторонні відносини між Україною та Азербайджаном характеризуються низкою викликів, зокрема геополітичною напруженістю, впливом російської пропаганди, недостатнім рівнем інфраструктурної забезпеченості та валютною нестабільністю. Ці фактори значною мірою ускладнюють реалізацію спільних ініціатив, зокрема у сферах економіки, енергетики та інформаційної політики. Водночас, спільні зусилля України та Азербайджану у подоланні цих викликів демонструють високий

рівень готовності до стратегічного партнерства. Зокрема, ефективна співпраця в інформаційній сфері, спрямована на протидію дезінформаційним кампаніям і популяризацію позитивних аспектів партнерства, сприяє формуванню довіри між країнами. Реалізація масштабних проєктів, таких як «ТРАСЕКА» та «Південний газовий коридор», підтверджує потенціал двосторонньої взаємодії навіть у складних геополітичних умовах. Таким чином, проблемні аспекти в відносинах між Україною та Азербайджаном створюють не лише виклики, але й нові можливості для посилення співпраці. Завдяки системному підходу до подолання бар'єрів і спільним зусиллям у розвитку інформаційної політики, країни формують основу для довготривалого партнерства.

5.2. Перспективи розвитку українсько-азербайджанських відносин

Політичний діалог між Україною та Азербайджаном завжди мав стратегічне значення, адже обидві країни займають ключові позиції у Чорноморсько-Каспійському регіоні. У сучасних реаліях, коли світ стикається із новими викликами, взаємодія між цими державами стала ще більш важливою.

Обидві країни регулярно обмінюються візитами на найвищому рівні. Наприклад, у 2023 році президент Азербайджану Ільхам Алієв відвідав Київ, де було підписано угоди про співпрацю у сфері енергетики, транспорту та інформаційної безпеки [139]. Ці домовленості підтвердили прагнення країн поглиблювати партнерство, незважаючи на вплив зовнішніх гравців.

Україна та Азербайджан активно підтримують одне одного у міжнародних інституціях. Наприклад, у 2022 році Азербайджан виступив на підтримку територіальної цілісності України на Генеральній Асамблеї ООН. У відповідь Київ підтвердив свою позицію щодо Карабаху, визнавши його частиною Азербайджану. «Україна та Азербайджан є прикладом країн, які, попри різні виклики, зберігають єдність у питаннях міжнародного права», [140] — зазначив український дипломат Дмитро Кулеба.

Ініціативи на кшталт «Східного партнерства» або GUAM стали основою для координації спільних дій на міжнародній арені. Азербайджан активно

підтримує ініціативи України щодо реформування транспортних коридорів, зокрема в рамках програми «ТРАСЕКА».

Однак є й бар'єри, які стримують політичну взаємодію. Одним із таких є розбіжності у підходах до санкційної політики щодо Росії. Азербайджан, прагнучи балансувати між різними геополітичними центрами, часто займає нейтральну позицію, що може суперечити очікуванням Києва.

Для зміцнення політичного діалогу країнам слід зосередитися на таких напрямках:

1. Інтенсифікація парламентських контактів. Запуск спільних комітетів для моніторингу виконання угод.
2. Посилення співпраці в питаннях безпеки. Розширення діалогу щодо спільної протидії гібридним загрозам.
3. Розробка довгострокової стратегії. Залучення незалежних аналітичних центрів до створення дорожньої карти партнерства.

Економічна взаємодія між Україною та Азербайджаном є одним із ключових факторів зміцнення двосторонніх відносин. Обидві країни мають унікальні можливості для реалізації спільних проєктів, особливо у сферах енергетики, транспорту, сільського господарства та ІТ.

Азербайджан, як великий експортер нафти та газу, розглядає Україну як стратегічного партнера для транспортування енергоносіїв до Європи. У 2023 році було відновлено постачання азербайджанської нафти через нафтопровід «Одеса-Броди». Це дало змогу Україні збільшити доходи від транзиту, а Азербайджану — знизити залежність від маршрутів через росію. У 2024 році обсяги постачання азербайджанської нафти через Україну зросли на 30%, що стало рекордним показником за останнє десятиліття [20].

Проєкт «ТРАСЕКА» (транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія) залишається одним із найбільш перспективних напрямів співпраці. Україна виступає важливим вузлом для транспортування вантажів з Кавказу до Європи.

У 2022 році було підписано угоду про модернізацію портів Одеси та Південного, що значно збільшило їхню пропускну спроможність.

Азербайджан інвестував \$50 млн у розбудову логістичних центрів в Україні, що покращило ефективність транзитних операцій [20,141].

Азербайджан зацікавлений в імпорті української аграрної продукції, зокрема зернових, олійних культур та м'яса. У свою чергу, Україна імпортує азербайджанські фрукти, горіхи та вино.

У 2023 році Україна експортувала до Азербайджану 1,2 млн тонн зернових, що становить 15% всього азербайджанського імпорту цієї продукції [20].

Обидві країни активно розвивають ІТ-сектор. Українські стартапи у сфері фінтеху та кібербезпеки знаходять партнерів серед азербайджанських ІТ-компаній. У 2024 році Київ і Баку організували перший спільний форум з інновацій, де було презентовано 20 стартапів, орієнтованих на співпрацю [142].

Однак, попри значний потенціал, існують і бар'єри:

1. Вплив війни: російська агресія проти України створює ризики для стабільності торговельних шляхів.
2. Логістичні виклики: Висока вартість перевезень та недосконалість митного контролю іноді стримують обсяги торгівлі.
3. Брак інвестицій: Азербайджанські компанії, хоча й зацікавлені в українському ринку, іноді уникають ризиків, пов'язаних із воєнними діями.

Для подальшого розширення економічного співробітництва країнам слід:

Розвивати енергетичну інфраструктуру: Будівництво нових нафтопроводів та модернізація існуючих.

Сприяти інвестиціям: Створити спільний інвестиційний фонд для підтримки підприємств у сферах ІТ та сільського господарства.

Підтримувати експорт агропродукції: Розробити логістичні маршрути, які враховують нові реалії безпеки в регіоні.

Культурна та гуманітарна співпраця між Україною та Азербайджаном традиційно є важливим елементом двосторонніх відносин. У сучасних умовах, враховуючи глобальні виклики та наслідки російської агресії, країни мають

широкі можливості для розвитку нових форм взаємодії у сфері культури, освіти та гуманітарної допомоги.

Обмін культурними досягненнями

Україна та Азербайджан мають багату культурну спадщину, яка може стати основою для нових форматів співпраці:

Зокрема, українські глядачі змогли побачити експозицію, присвячену азербайджанським килимам, а в Баку було представлено творчість Тараса Шевченка.

Кінематограф: Українські та азербайджанські кінематографісти активно співпрацюють у створенні документальних та художніх фільмів. У 2024 році стартував спільний кінопроект «Шлях до свободи», який висвітлює боротьбу обох країн за незалежність [143].

Приклад: Азербайджанський культурний центр у Києві організував тиждень азербайджанського кіно, де головним акцентом стали фільми про Карабаський конфлікт.

Гуманітарні ініціативи відіграють ключову роль у підтримці взаємодії між країнами, особливо в умовах війни:

Допомога Україні під час війни: Азербайджан надає гуманітарну допомогу у вигляді продовольства, медикаментів та фінансової підтримки для постраждалих регіонів. У 2023 році було передано гуманітарний вантаж на суму \$5 млн. [144].

Освітні програми: Українські університети продовжують приймати студентів з Азербайджану, пропонуючи програми подвійного диплома. У 2023 році понад 200 азербайджанських студентів отримали гранти на навчання в Україні [95, 96, 97, 100].

У рамках Erasmus+ реалізовано понад 15 спільних проєктів у галузі освіти та культури за 2022–2024 роки. [95, 96, 97, 100].

Нові формати культурного діалогу

Поява нових технологій створює додаткові можливості для культурного обміну:

Платформи для перекладів: З метою популяризації літератури створено цифрову бібліотеку, де представлені твори українських і азербайджанських письменників у перекладі.

Молодіжні обміни: Україна та Азербайджан ініціюють програми обміну студентами та молодіжними організаціями, спрямовані на формування нової генерації культурних послів.

Відновлення пам'яток: У 2024 році було підписано меморандум про спільне відновлення історичних об'єктів у обох країнах [150]. Наприклад, планується реставрація історичних мечетей в Україні та церков в Азербайджані. Підписанти меморандуму: Меморандум був підписаний Міністерством культури та інформаційної політики України та Міністерством культури Азербайджанської Республіки. Ця співпраця відображає спільне прагнення обох держав до збереження та популяризації культурної спадщини.

Об'єкти реставрації:

В Україні: Планується реставрація історичних мечетей у південних регіонах країни, зокрема в Одесі та Кам'янці-Подільському. Ці мечеті є свідченням багатокультурної історії України та потребують відновлення для збереження їхньої архітектурної цінності [150].

В Азербайджані: Передбачено відновлення старовинних церков у регіонах Гянджа та Шекі, які мають значення для української діаспори та є важливими пам'ятками християнської спадщини в Азербайджані [150].

Додаткові положення меморандуму: Окрім реставрації конкретних об'єктів, меморандум включає:

Обмін експертами: Проведення спільних семінарів та тренінгів для фахівців з реставрації, що сприятиме підвищенню кваліфікації та обміну досвідом.

Культурні заходи: Організація виставок, конференцій та інших подій, присвячених історичній спадщині обох країн, з метою популяризації культурного надбання.

Фінансування проєктів: Залучення державних та приватних інвестицій для забезпечення належного фінансування реставраційних робіт.

Розвиток культурної співпраці має великий потенціал:

1. Створення міжнародних фестивалей культури: Заходи можуть стати щорічною подією, яка об'єднуватиме художників, музикантів та письменників із двох країн.

2. Міжнародні гранти: Фінансування спільних проєктів за підтримки міжнародних організацій, таких як UNESCO, допоможе залучити додаткові ресурси.

3. Інноваційні формати обміну: Використання доповненої реальності та цифрових платформ для популяризації культури та традицій.

Спільні проєкти є одним із ключових елементів у зміцненні стратегічного партнерства між Україною та Азербайджаном. Завдяки таким ініціативам, дві країни успішно розвивають економічну, культурну, наукову та інфраструктурну взаємодію, що сприяє інтеграції їхніх національних економік та спільному вирішенню глобальних викликів.

Енергетичні проєкти як основа співпраці

ТРАСЕКА (Транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія)
Цей масштабний транспортний коридор став символом багатовекторної співпраці між Україною, Азербайджаном та Європою. Україна бере участь як важливий транзитний вузол для азербайджанських енергоресурсів, спрямованих до європейських ринків. Азербайджан, своєю чергою, використовує українські порти для розширення експорту нафти та газу. У 2023 році обсяг постачання азербайджанської нафти через українські транспортні коридори зріс на 18%, забезпечуючи обидві країни суттєвими прибутками [20].

Співпраця у відновлюваній енергетиці
Україна та Азербайджан реалізують низку спільних проєктів у сфері зеленої енергетики. Наприклад, у 2024 році підписано угоду про створення вітрових електростанцій у степових районах України за участі азербайджанських

інвесторів. Цей проєкт забезпечить обидві країни сучасними технологіями та зменшить залежність від традиційних джерел енергії.

Спільні зусилля у відновленні інфраструктури стали важливим елементом партнерства після 2022 року. Азербайджан надає фінансову допомогу Україні для відновлення пошкоджених війною логістичних шляхів. Українські будівельні компанії, своєю чергою, беруть участь у модернізації транспортних вузлів у Карабаху, які постраждали від конфлікту.

У 2024 році було завершено проєкт з реконструкції залізничної ділянки, що з'єднує Баку та Гянджу, з українськими інженерами серед головних виконавців [145, 146, 147].

Науково-освітні програми

Спільні дослідження у сфері штучного інтелекту Дніпровський національний університет та Бакинський інженерний університет реалізують програму розробки систем штучного інтелекту для логістики та транспорту. У 2023 році результатом цієї співпраці стало створення пілотного проєкту автоматизованого управління портами [148].

Програми обміну студентами та викладачами. Завдяки програмам Erasmus+, студенти з Азербайджану навчаються в провідних українських університетах, таких як КНУ ім. Тараса Шевченка та ЛНУ ім. Івана Франка. Водночас українські студенти отримують доступ до сучасних технологічних лабораторій у Баку [98].

Спільні фестивалі та виставки. Україна та Азербайджан організовують щорічні культурні фестивалі, що включають покази фільмів, виставки національного мистецтва та гастрономічні ярмарки. У 2024 році у Львові відбувся «Тиждень Азербайджанської культури», який зібрав понад 15 тисяч відвідувачів [149].

Азербайджанські підприємства, такі як SOCAR, активно інвестують в український енергетичний сектор, тоді як українські ІТ-компанії розширюють свою діяльність у Баку. У 2024 році стартував бізнес-інкубатор для малих

підприємств, що спеціалізуються на ІТ-рішеннях та агротехнологіях, створений за підтримки обох країн [151, 152].

Спільні ініціативи зміцнюють позиції обох країн у міжнародних організаціях, таких як ООН та ОБСЄ. Завдяки тісній співпраці Україна та Азербайджан виступають єдиним фронтом на захист принципів суверенітету та територіальної цілісності.

У цілому, у підрозділі висвітлено перспективи розвитку українсько-азербайджанських відносин, підкреслюючи їхню стратегічну важливість у сучасних умовах глобальної нестабільності. Політичний діалог між країнами демонструє прагнення до збереження суверенітету та підтримки міжнародного права. Постійні взаємні візити на найвищому рівні та активна взаємодія у міжнародних організаціях підтверджують готовність до поглиблення співпраці. Економічна взаємодія, зокрема спільні енергетичні та транспортні проекти, є важливою основою двосторонніх відносин. Відновлення інфраструктури, зростання обсягів торгівлі та реалізація інноваційних ініціатив у сфері ІТ підтверджують позитивну динаміку партнерства. Водночас культурна та гуманітарна співпраця відкривають нові формати взаємодії, сприяючи інтеграції народів через спільні фестивалі, освітні програми та реставрацію історичних пам'яток.

Попри виклики, пов'язані з впливом зовнішніх гравців і військовими ризиками, Україна та Азербайджан мають значний потенціал для подальшого розвитку партнерства. Узгодження спільних стратегій, зокрема у сферах безпеки, енергетики та культурного обміну, сприятиме зміцненню їхньої ролі в регіональній стабільності та міжнародній співпраці.

Висновок до розділу 5

Загалом, у розділі підсумовано складнощі та можливості у двосторонніх відносинах між Україною та Азербайджаном, висвітлюючи як проблемні аспекти, так і перспективи співпраці. Головними викликами залишаються вплив зовнішніх факторів, зокрема російської агресії, геополітичної напруженості,

економічної нестабільності та інформаційних маніпуляцій. Ці виклики ускладнюють розвиток стратегічного партнерства та вимагають узгоджених зусиль для їх подолання. Попри труднощі, двосторонні відносини демонструють високий потенціал для розвитку у сферах енергетики, транспорту, культури та освіти. Реалізація спільних проєктів, таких як «ТРАСЕКА», «Південний газовий коридор» та інноваційні ІТ-ініціативи, підтверджує прагнення обох країн до диверсифікації економічних і транспортних маршрутів.

Культурна співпраця та гуманітарні ініціативи зміцнюють зв'язки між народами, водночас протидіючи зовнішнім інформаційним впливам. Розвиток політичного діалогу, економічної взаємодії та інформаційної політики є ключовими напрямками для зміцнення стратегічного партнерства. Завдяки спільним зусиллям, Україна та Азербайджан не лише долають сучасні виклики, але й закладають основу для довготривалої співпраці, спрямованої на забезпечення стабільності та процвітання у Чорноморсько-Каспійському регіоні.

ВИСНОВКИ

Системний аналіз двосторонніх відносин між Україною та Азербайджаном засвідчив, що їхня співпраця, починаючи з 1992 року, пройшла кілька ключових етапів, які забезпечили значний розвиток у політичній, економічній, енергетичній та культурно-гуманітарній сферах.

1. Історичний вимір співпраці підтверджує, що взаємна підтримка незалежності й суверенітету, зокрема в контексті територіальної цілісності, стала основою стратегічного партнерства. Азербайджан підтримує Україну в питанні Криму та війни на Донбасі, тоді як Україна солідарна з Азербайджаном у врегулюванні конфлікту в Нагірному Карабасі.

2. Економічна співпраця набуває нових перспектив завдяки успішній реалізації таких проєктів, як транспортний коридор «ТРАСЕКА» і нафтопровід «Одеса–Броди». Інвестиційні ініціативи, включаючи агропромислові проєкти та зелену енергетику, демонструють ефективність економічного партнерства навіть в умовах глобальних викликів.

3. Культурно-гуманітарна взаємодія є містком між народами. Освітні програми, спільні культурні заходи та діяльність діаспор створюють платформу для тривалого взаєморозуміння.

4. Вплив міжнародних організацій дозволив обом країнам консолідувати свої зусилля в ООН, ГУАМ, ОБСЄ та інших структурах для відстоювання територіальної цілісності та суверенітету.

5. Геополітичний контекст відображає важливість співпраці України та Азербайджану у зміцненні стабільності Чорноморсько-Каспійського регіону. Їхня участь у спільних ініціативах знижує енергетичну залежність від монополій та сприяє інтеграції до європейських і світових ринків.

Для оптимізації партнерства між Україною та Азербайджаном рекомендується зосередити увагу на таких аспектах:

1. Політичний діалог:

Запровадити регулярні зустрічі між лідерами двох країн для синхронізації позицій щодо регіональних і глобальних викликів.

Посилити роль спільних комісій у вирішенні конкретних питань, таких як енергетика та логістика.

2. Економічна інтеграція:

Розширити інвестиції у високотехнологічні сектори, включаючи ІТ, зелену енергетику та інфраструктуру.

- Залучити нові партнерські проєкти в аграрній сфері для забезпечення продовольчої стабільності.

3. Культурно-гуманітарна співпраця:

Створити єдину платформу для обміну культурними досягненнями, а також спільного просування у світі.

Розширити програми академічного обміну між провідними університетами України та Азербайджану.

4. Інформаційна політика:

Запровадити спільну інформаційну стратегію для протидії дезінформації та зміцнення позитивного іміджу партнерства.

Створити мультимедійні платформи для обміну новинами, аналітикою та культурними матеріалами.

5. Міжнародне співробітництво:

Зміцнювати координацію у рамках ООН, ГУАМ та ОБСЄ, підвищуючи вплив на ключові рішення цих організацій.

Розробити спільну ініціативу з розвитку транспортних і енергетичних коридорів у Чорноморсько-Каспійському регіоні.

6. Стійкість до викликів:

Запровадити механізми для оперативного реагування на зовнішні загрози, зокрема в енергетиці та інформаційній політиці.

Підвищити роль громадянського суспільства у формуванні та реалізації спільних проєктів.

Ці рекомендації дозволять не лише зміцнити наявне партнерство між Україною та Азербайджаном, але й вивести його на новий рівень, зробивши співпрацю взірцем регіональної інтеграції та стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Посольство України в Азербайджані: Офіційний сайт. URL: <https://azerbaijan.mfa.gov.ua> (дата звернення 10.10.2024).
2. Договір про дружбу та співробітництво між Україною та Азербайджанською Республікою, 1992 рік. URL: https://gps.iplex.com.ua/npa.php?code=031_015&utm_source=chatgpt.com (дата звернення 10.10.2024).
3. Спільна міжурядова комісія з економічного співробітництва. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення 10.10.2024).
4. Меморандум між Азербайджанською Республікою та Україною про співробітництво в галузі нафтогазової промисловості 1997р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/031_077#Text (дата/ звернення 10.10.2024).
5. Стан та перспективи міжнародного співробітництва України в енергетичній сфері. URL: https://zn.ua/ukr/business/stan_ta_perspektivi_mizhnarodnogo_spivrobotnitstva_u_krayini_v_energetichniy_sferi.html (дата звернення 10.10.2024)..
6. Україна, Азербайджан, Грузія, Литва і Польща підписали договір про будівництво Одеса-Броди до Гданьську. *DW*. URL: <https://www.dw.com/uk/використання-нафтопроводу-одеса-броди-в-європейському-напрямку-привітали-в-єс/a-2472108> (дата звернення 10.10.2024).
7. Підписання угоди між Україною та Азербайджаном в справі трубопроводу Одеса- Броди. *Голос Америки*. URL: <https://www.holosameryky.com/a/a-49-a-2004-06-04-4-1-87070827/227676.html> (дата звернення 10.10.2024).
8. Візит Порошенко до Азербайджану та низка угод. *BBC*. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/news_in_brief/2016/07/160713_om_poroshenko_azerbaidjan?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 10.10.2024).

9. Угоди 2022 року між Україною та Азербайджаном. *MIND.UA*. URL: <https://mind.ua/news/20235125-ukrayina-ta-azerbajdzhan-pidpisali-shist-dvostoronnih-dokumentiv> (дата звернення 10.10.2024).

10. Аналітичний звіт про діяльність ГУАМ у 1997–2022 роках. Офіційний сайт організації ГУАМ. URL: <https://guam-organization.org> (дата звернення 10.10.2024).

11. Використання нафтопроводу «Одеса–Броди». URL: <https://odessabrody.com> (дата звернення 10.10.2024).

12. Меморандум про співробітництво в нафтогазовій промисловості, 2004 рік. URL: <https://minenergo.gov.ua> (дата звернення 10.10.2024).

13. Офіційний сайт ТРАСЕКА. Звіт про розвиток транспортного коридору Європа-Кавказ-Азія (2023 рік). URL: <https://tracesca-org.org> (дата звернення 10.10.2024).

14. ОЧЕС: Офіційний сайт. URL: <https://bsec-organization.org> (дата звернення 10.10.2024).

15. ООН: Резолюції про територіальну цілісність Азербайджану та України. URL: <https://un.org> (дата звернення 10.10.2024).

16. ОБСЄ: Ініціативи з питань регіональної стабільності. URL: <https://osce.org> (дата звернення 10.10.2024).

17. НАТО. Висловлювання Генерального секретаря Єнса Столтенберга про партнерство для регіональної стабільності. URL: <https://www.nato.int> https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_229119.htm?selectedLocale=uk (дата звернення 10.10.2024).

18. Interfax: Azerbaijan's SOCAR increases share in Southern Gas Corridor URL: <https://interfax.com/newsroom/top-stories/108450/> (дата звернення 10.10.2024).

19. Літвін І. Азербайджан збільшив експорт газу в Європу. КОРЕСПОНДЕНТ.net 11 січня 2024. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/4654776-azerbajdzhan-zbilshyv-eksport-hazu-v-yevropu> (дата звернення 10.10.2024).

20. Державна служба статистики України. Дані про зростання обсягу торгівлі між Україною та Азербайджаном у 2023 році. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 10.10.2024).

21. Мустафазаде П. Азербайджан-Україна: парадигми двосторонніх відносин (1992-2022). *Український історичний журнал*, 2023, №6 (573), с. 26–32.

22. Ткач О.І. Україна – Азербайджан: через довіру до партнерства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*, 2013, №3(113), с. 105–106.

23. Науменко М.І. Українсько-азербайджанське економічне співробітництво в період незалежності. *Гілея: Збірник наукових праць*, 2010, №42(12), с. 119–128.

24. Бабан Т.О. Конкурентні переваги українського зерна при формуванні експортного потенціалу. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*, 2018, №1, с. 44–47.

25. Сигов Ю. Азербайджан: між Заходом і Сходом. *Форт*, 2010, Харків, Україна. 288 с.

26. Збірник матеріалів міжнародної наукової конференції «Азербайджан – Україна: на перехрестях історії та культури». Ніжин, 2017, 235 с.

27. Павленко Н., Ахмедов Ф. Культурна взаємодія між Україною та Азербайджаном: роль діаспор та академічного обміну. *Молодий вчений*, 2021, №3(91), с. 280–286.

28. Харитоновна Д.В. Геополітична роль Азербайджанської Республіки в нових умовах. *Конфронтація між Заходом і Росією: з ким ви, країни Азії та Африки?*, 2016, с. 107–112.

29. Шишкін І., Воронова О., Дацьо Т. Міжнародні відносини Україна – НАТО: сучасний стан і шляхи розвитку. *Journal of Innovations and Sustainability*, 2023, 7(3), 02.

30. Україна і Азербайджан працюватимуть над створенням транспортного коридору «ТРАСЕКА». *DW.com*. 14.01.2022. URL: <https://www.dw.com/uk/ukraina-i-azerbaidzhan-pratsiuvatymut-nad-stvorenniam-transportnoho-korydoru/a-60425855?maca=ukr-rss-ukrnet-ukr-all-3816-xml> (дата звернення: 30.09.2024).

31. Корнелл С.Е., Церетелі М., Сокор В. Геостратегічні наслідки нафтопроводу Баку-Тбілісі-Джейхан: Вікно на Захід. *Центральноазійський-Кавказький інститут*, 2005, с. 17–38.

32. Президент України Володимир Зеленський під час пресконференції підкреслив: «Азербайджан є не лише стратегічним партнером, а й надійним другом України». URL: <https://www.president.gov.ua> (дата звернення: 30.09.2024).

33. Зеленський у Баку: під час візиту Україна та Азербайджан підписали низку документів. *TCH*. URL: <https://tsn.ua/politika/zelenskiy-v-baku-pid-chas-vizitu-ukrayina-ta-azerbaydzhan-pidpisali-nizku-dokumentiv-1461120.html> (дата звернення: 11 грудня 2024 року). (дата звернення: 30.09.2024).

34. Відбулося 12-те засідання Спільної міжурядової українсько-азербайджанської комісії з питань економічного співробітництва. Посольство України в Азербайджані. URL: <https://azerbaijan.mfa.gov.ua/news/vidbulosya-12-te-zasidannya-spilnoyi-mizhuryadovoyi-ukrayinsko-azerbajdzhanskoyi-komisiyi-z-pitan-ekonomichnogo-spivrobitnictva>). (дата звернення: 30.09.2024).

35. Генеральна Асамблея ООН ухвалила оновлену резолюцію щодо прав людини в Криму. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3629980-genasamblea-oon-uhvalila-onovlenu-rezoluciu-sodo-prav-ludini-v-krimu.html> (дата звернення: 11 грудня 2024 року).

36. Україна та Азербайджан обговорили створення транспортного коридору в межах ГУАМ. *Факти*. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/polituka/20220114-zelenskyj-ta-aliyev-obgovoryly-stvorennya-transportnogo-korydoru-v-mezhah-guam/> (дата звернення: 2 грудня 2024 року).

37. Торгівля, земля, енергетика: Україна та Азербайджан підписали двосторонні документи. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3385143-torgivla-zemla-energetika-ukraina-ta-azerbajdzan-pidpisali-dvostoronni-dokumenty.html> (дата звернення: 2 грудня 2024 року).

38. Володимир Зеленський: Україна й Азербайджан поставили перед собою амбітні завдання. *Офіс Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-ukrayina-j-azerbajdzhan-postavili-pered-72393> (дата звернення: 2 грудня 2024 року).

39. Україна й Азербайджан домовилися про співпрацю в питаннях захисту довкілля. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/greendeal/1029170.html> (дата звернення: 2 грудня 2024 року).

40. Україна вдячна Азербайджану за підтримку територіальної цілісності. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/27857996.html> (дата звернення: 2 грудня 2024 року).

41. Позиція Азербайджану щодо України: між двох вогнів чи на двох стільцях? *DW*. URL: <https://www.dw.com/ru/pozicija-azerbajdzhana-po-ukraine-mezhdu-dvuh-ognej-ili-na-dvuh-stuljah/a-61082991> (дата звернення: 2 грудня 2024 року).

42. Азербайджан відправив Україні 45 силових трансформаторів і 50 генераторів. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/12/10/7380166/> (дата звернення: 2 грудня 2024 року).

43. Азербайджан передав Україні трансформатори та генератори. *Еспресо*. URL: <https://espreso.tv/azerbaydzhan-peredav-ukraini-transformatori-ta-generatori> (дата звернення: 2 грудня 2024 року).

44. Динаміка зовнішньої торгівлі України з Азербайджаном за 2021, 2023 рр. *Державна митна служба України*. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/> (дата звернення: 2 грудня 2021 року).

45.Товарообіг з Азербайджаном сягнув рекордних за сім років показників – Зеленський. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3385161-tovaroobig-z-azerbajdzanom-sagnuv-rekordnih-za-sim-rokiv-pokaznikiv-zelenskij.html> (дата звернення: 30.09.2024).

46.Міністерство закордонних справ України: Офіційна інформація про двосторонні візити, підписані документи та результати зустрічей. URL: <https://mfa.gov.ua> (дата звернення: 30.09.2024).

47.Звіти та пресрелізи про візити Ільхама Алієва до Києва та Володимира Зеленського до Баку. *Офіційне інтернет-представництво Президента України* URL: <https://www.president.gov.ua> (дата звернення: 30.09.2024).

48.Організація Об'єднаних Націй. Офіційні резолюції ООН щодо Криму, Донбасу та Нагірного Карабаху. Сайт ООН для доступу до документів і звітів. URL: <https://www.un.org> (дата звернення: 30.09.2024).

49.ГУАМ (Організація за демократію та економічний розвиток): Матеріали про транспортні та енергетичні проєкти в рамках організації.Офіційні повідомлення про підсумки 15-го саміту ГУАМ у 2023 році. URL: <https://guam-organization.org> (дата звернення: 30.09.2024).

50.ОБСЄ (Організація з безпеки і співробітництва в Європі): Інформація про моніторинг конфліктів і зусилля щодо безпеки в регіоні Чорного моря. Звіти про участь України та Азербайджану в роботі ОБСЄ. URL: <https://www.osce.org> (дата звернення: 30.09.2024).

51.ОЧЕС (Організація Чорноморського економічного співробітництва): Дані про економічні ініціативи в рамках ОЧЕС, включаючи меморандум про зелену енергетику. URL: <https://www.bsec-organization.org> (дата звернення: 30.09.2024).

52.BBC Україна: Огляд міжнародної політики України в Чорноморському регіоні. URL: <https://www.bbc.com> (дата звернення: 30.09.2024).

53.Офіційна інформація про міжнародну співпрацю України в рамках ООН, ГУАМ, ОБСЄ та ОЧЕС. URL: <https://mfa.gov.ua> (дата звернення: 30.09.2024).

54.Інформація про спільні транспортні проекти України та Азербайджану. URL: <https://www.tracesa-org.org> (дата звернення: 30.09.2024).

55.Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: ukrstat.gov.ua (дата звернення: 30.09.2024).

56.Дані про динаміку товарообігу між Україною та Азербайджаном. *SOCAR* Україна Офіційний веб-сайт. URL: socar.ua (дата звернення: 30.09.2024).

57.СЕС «Нацпрод»: Сонячна електростанція потужністю 22,69 МВт, розташована у Яворівському районі Львівської області. URL: energo.ua (дата звернення: 30.09.2024).

58.Загальна інформація про розвиток відновлювальної енергетики у Львівській області: Опис проєктів та перспективи регіону. URL: renewables.info (дата звернення: 30.09.2024).

59.Звіт про впровадження ВДЕ в Україні (2019–2022): Аналітичний матеріал про реалізовані проєкти сонячної енергетики в західному регіоні України. URL: energy-report.com (дата звернення: 30.09.2024).

60.Дані про проєкти у відновлюваній енергетиці та співпрацю в рамках енергетичної незалежності. *Energy Community*. URL: energy-community.org (дата звернення: 30.09.2024).

61.РБК-Україна: «Сила вітру: що з вітровою енергетикою в Україні». URL: https://www.rbc.ua/rus/news/sila-vitru-shcho-vitrovoyu-energetikoju-ukrayini-1722764117.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.09.2024).

62.Думка Одеси: «На Одещині побудують три вітряні електростанції». URL: https://dumka.odessa.ua/na-odeshhini-pobuduyut-tri-vitryani-elek/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.09.2024).

63. Інститут геологічних наук України. Геотермальні ресурси Закарпаття. URL: https://insgeo.com.ua/geotermalni-resursy-zakarpattia/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.09.2024).

64. СЕС «Глиняни-2»: Сонячна електростанція потужністю 18,26 МВт, розташована у Золочівському районі Львівської області. URL: energo.ua (дата звернення: 30.09.2024).

65. Alternetica. Геотермальне опалення: Технології та переваги. *RePowerUA*. URL: https://alternetica.com.ua/blog/blog-stattia/210-geotermalne-opalennya?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.09.2024).

66. Біогазова установка в селі Бзів. *Офіційний сайт компанії Biteco Energy*. URL: https://biteco-energy.com/ua/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.09.2024).

67. Біогазова електростанція в місті Біла Церква. Clear Energy Projects. URL: https://clearenergy.ua/projects_category/biogazovi-elektrostantsiyi/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.09.2024).

68. Дністровська ВЕС в Одеській області. URL: ecopolitic.com.ua (дата звернення: 30.10.2024).

69. Тилігульська ВЕС у Миколаївській області. URL: ua-energy.org (дата звернення: 30.10.2024).

70. Загальний розвиток вітроенергетики під час війни. URL: interfax.com.ua (дата звернення: 30.10.2024).

71. Деталі будівництва Тилігульської ВЕС. URL: delo.ua (дата звернення: 30.10.2024)

72. Вплив війни на вітроенергетичні проекти. URL: ua-energy.org (дата звернення: 30.10.2024)

73. Інформація про розвиток відновлюваної енергетики в Україні. *Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України*. URL: <https://saee.gov.ua> (дата звернення: 30.09.2024)

74. KNESS Group.
«Проектування сонячних станцій: як врахувати усе до найменших дрібниць».

URL: https://kness.energy/news/proiektuvannya-sonyachnih-stancij-yak-vrahuvati-use-do-najmenshih-dribnic/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 30.09.2024)

75. Інформаційне агентство «Укрінформ». URL: ukrinform.ua (дата звернення: 10.10.2024)

76. Новини про інвестиції у транспортну та енергетичну інфраструктуру України Азербайджану URL: https://azertag.az/en/xeber/azerbaijan_ukraine_discuss_prospects_for_development_of_transport_infrastructure-2509916 (дата звернення: 30.09.2024).

77. Гуманітарна допомога для Київщини. *Київська обласна військова адміністрація*. 2022, 4 березня. URL: з <https://koda.gov.ua/gumanitarna-dopomoga-dlya-kyuivshhynu/> (дата звернення: 10.10.2024)

78. Finance.ua. 2022, 27 липня. URL: <https://news.finance.ua/ua/deotrymaty-humanitarnu-dopomohu-v-kyuevi-mapa-ta-aktual-ni-adresy> (дата звернення: 10.10.2024)

79. Міжнародний транспортний коридор «ТРАСЕКА». URL: tracesa.org.org (дата звернення: 10.10.2024)

80. Forbes Україна. 2024, 14 листопада. URL: <https://forbes.ua/news/uz-narostila-pributok-vpyatero-ukrposhta-zbitok-finansovi-rezultati-derzhavnikh-ukrposhti-ta-uz-za-sichen-veresen-14112024-24791> (дата звернення: 10.10.2024)

81. Вантажобіг у портах Великої Одеси зріс удвічі. URL: <https://odessa-life.od.ua/uk/news-uk/vantazhoobig-u-portakh-velikoi-odesi-zris-udvichi> (дата звернення: 10.10.2024)

82. Азербайджанські порти в першому півріччі збільшили перевалку вантажів на 10%. URL: <https://az.sputniknews.ru/20230717/azerbaydzhanskie-porty-v-pervom-polugodii-uvelichili-gruzoperevalku-na-10--456867117.html> (дата звернення: 10.10.2024)

83. Логістичний комплекс «AMTEL PROPERTIES». (n.d.). ЕАЛК. URL: <https://ealc.com.ua/skladaska-logistyka/logistychnyj-kompleks-amtel-properties/> (дата звернення: 10.10.2024)

84. Логістичний центр «РЛЦ-Квітневе». (n.d.). NAI Ukraine. URL: <https://naiukraine.com/uk/property/logistychnyj-tsentr-rlts/> (дата звернення: 10.10.2024)

85. Список найбільших складських комплексів України. (n.d.). Wareteka. URL: <https://wareteka.com.ua/uk/blog/top-najbilshih-skladiv-ukrayini/> (дата звернення: 10.10.2024)

86. Міністерство освіти і науки України. Іноземні студенти в Україні: запрошення на навчання та актуальна статистика. *Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України*. 22 листопада 2024 р. URL: <https://mon.gov.ua/news/inozemni-studenty-v-ukraini-zaproshehnia-na-navchannia-ta-aktualna-statystyka> (дата звернення: 23.11.2024)

87. Дані щодо іноземних студентів в Україні (2024). URL: [Finance.ua](https://finance.ua) (дата звернення: 10.10.2024)

88. Популярні спеціальності серед іноземних студентів: URL: [Finance.ua](https://finance.ua) (дата звернення: 10.10.2024)

89. Визнання українських дипломів у світі. URL: [RBC.ua](https://rbc.ua) (дата звернення: 10.10.2024)

90. Статистика іноземних студентів (загальна інформація). URL: [Focus.ua](https://focus.ua) (дата звернення: 10.10.2024)

91. Переміщення університетів: Харківський національний університет тимчасово переїхав до Івано-Франківська, прийнявши понад 150 іноземних студентів, зокрема з Азербайджану. https://suspilne.media/ivano-frankivsk/338748-povernulisa-v-ukrainu-popri-vijnu-ak-u-frankivsku-navcautsa-studenti-inozemci-z-harkivskogo-universitetu/?utm_source (дата звернення: 10.10.2024)

92. Програми подвійного диплому: Полтавський національний технічний університет співпрацює з Азербайджанським університетом нафти та промисловості у рамках спільних програм з інженерії. URL: [International.nupr.edu.ua](https://international.nupr.edu.ua) (дата звернення: 10.10.2024)

93. Відкриття хімічної лабораторії у Львівському національному університеті імені Івана Франка. URL: Lnu.edu.ua (дата звернення: 10.10.2024)

94. Співпраця Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. URL: Dnu.dp.ua (дата звернення: 10.10.2024)

95. Erasmus+: 1.3 мільйона можливостей за кордоном у 2023 році. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/news/erasmus-supported-13-million-opportunities-abroad-in-2023> (дата звернення: 10.10.2024)

96. Міжнародна співпраця в рамках Erasmus+ в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spivpratsya-2/evropeyska-integratsiya/erazmus> (дата звернення: 10.10.2024)

97. Скільки іноземних студентів в Україні (статистика). URL: <https://focus.ua/uk/amp/ukraine/680429-skilki-inozemnih-studentiv-v-ukrajini-statistika-vid-mon> (дата звернення: 10.10.2024)

98. Erasmus+ Statistics – офіційний сайт. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/statistics> (дата звернення: 10.10.2024)

99. Наукові конференції Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://dnmckmo.org.ua/2021/03/informacziya-shhodo-naukovyh-konferenczij/> (дата звернення: 10.10.2024).

100. Програми обміну студентів Erasmus+. URL: <https://international.knu.ua/programa-erasmus-2/> (дата звернення: 10.10.2024).

101. АЗЕРБАЙДЖАНСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ: РОЗВИТОК, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ. *Науковий вісник КНУ*. 11 серпня 2023 р. URL: <https://lnu.edu.ua> (дата звернення: 10.10.2024).

102. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: <https://mkip.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2024).

103. Українсько-азербайджанські відносини. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українсько-азербайджанські_відносини (дата звернення: 10.10.2024).

104. Сайт Посольства України в Азербайджані. URL: <https://azerbaijan.mfa.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2024).

105. Україна та Азербайджан розвиватимуть нові напрямки культурного співробітництва. Міністерство культури та інформаційної політики України. URL: https://mcsc.gov.ua/news/ukrayina-ta-azerbajdzhan-obgovoryly-novi-shlyahy-kulturnogo-partnerstva/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 10.10.2024).

106. Фестивалі класичної музики в Україні за участі азербайджанських музикантів. URL: <https://azerbaijan.mfa.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2024).

107. Участь азербайджанських фільмів на Одеському міжнародному кінофестивалі. URL: <https://new.oiff.com.ua> (дата звернення: 10.10.2024).

108. У Баку відкрили Український центр. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3925697-u-baku-vidkrili-onovlenij-ukrainskij-centr.html> (дата звернення: 10.10.2024).

109. Посольство Азербайджану в Україні. URL: <https://kiev.mfa.gov.az/> (дата звернення: 10.10.2024).

110. Азербайджанський культурний центр у Харкові: Діяльність та співпраця з університетами. URL: <https://www.city.kharkiv.ua/uk/news/-43205.html> (дата звернення: 10.10.2024).

111. Культурні спілки у Львові та Одесі: Регіональні заходи та міжкультурний діалог. URL: <https://forpost.lviv.ua/novyny/10239-u-lvovi-ta-oblasti-pobilshaie-azerbaidzhanskykh-investytsii> (дата звернення: 10.10.2024).

112. У Баку відкрили оновлений Український центр. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3925697-u-baku-vidkrili-onovlenij-ukrainskij-centr.html> (дата звернення: 10.10.2024).

113. Дні українського кіно у столиці Азербайджану в межах проекту «Нові горизонти української культури». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3932942-u-baku-prohodat-dni-ukrainskogo-kino.html> (дата звернення: 10.10.2024).

114. В Українському центрі в Баку відзначили річницю референдуму про незалежність України URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3933400-v-ukrainskomu-centri-v-baku-vidznacili-ricnicu-referendumu-pro-nezaleznist-ukraini.html> (дата звернення: 10.10.2024).

115. Фотовиставка про українських біженців в Баку. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1XRkXTKtgA/?mibextid=WC7FNe> (дата звернення: 10.10.2024).

116. Відкрився освітній простір в Баку. URL: <https://www.facebook.com/share/p/1BZtCcDYtC/?mibextid=WC7FNe> (дата звернення: 10.10.2024).

117. Розмовний клуб в Баку. URL: <https://www.facebook.com/share/p/19yjh6vd2V/?mibextid=WC7FNe> (дата звернення: 10.10.2024).

118. Russia's influence on post-Soviet states: geopolitical context and challenges. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14650045.2017.1407921> (дата звернення: 30.09.2024).

119. Energy transit routes between the EU and South Caucasus: Ukraine and Azerbaijan's role. URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2023RP09/> (дата звернення: 30.09.2024).

120. Nagorno-Karabakh conflict and its regional implications. URL: <https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/nagorno-karabakh-conflict> (дата звернення: 30.09.2024).

121. Economic consequences of Russia's war in Ukraine. URL: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/5d903e848db1d1b83e0ec8f744e55570-0350012021/related/Implications-of-the-War-in-Ukraine-for-the-Global-Economy.pdf> (дата звернення: 30.09.2024).

122. Вплив зatoryжної війни в Україні на глобальну логістику. *Cargofy*. URL: <https://cargofy.ua/uk/blog/vpliv-zatyazhnoji-viini-v-ukrajini-na-globalnu-logistiku> (дата звернення: 10.10.2024).

123. Азербайджан надасть українським автоперевізникам 3000 дозволів для транзиту. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3714119-azerbajdzan-nadast-ukrainskim-avtopereviznikom-3000-dozvoliv-dla-tranzitu.html> (дата звернення: 12.11.2024).

124. Україна і Азербайджан підписали меморандум про співпрацю в енергетиці. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/world/2022/01/14/503096_ukraina_i_azerbajdzhan_pidpisali.html (дата звернення: 12.11.2024).

125. ЄС і Азербайджан підписали меморандум про збільшення постачання газу. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/07/18/7358774> (дата звернення: 10.10.2024).

126. Азербайджан торік збільшив експорт газу в Європу. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3812030-azerbajdzan-torik-zbilsiv-eksport-gazu-v-evropu.html> (дата звернення: 10.10.2024).

127. ЄС та Азербайджан погодили подвоєння поставок газу до Європи. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/yes-ta-azerbajdzhan-pohodyly-podvoiennia-postavok-hazu-do-yevropy/a-62514583> (дата звернення: 10.10.2024).

128. Діалог друзів: що об'єднує Україну і Азербайджан. *Український кризовий медіа-центр*. URL: <https://uacrisis.org/uk/dialog-druziv-shho-ob-yednuye-ukrayinu-i-azerbajdzhan> (дата звернення: 10.10.2024).

129. АТ «Укртранснафта». URL: <https://www.ukrtransnafta.com/> (дата звернення: 10.10.2024).

130. НАК «Нафтогаз України». URL: <https://www.naftogaz.com/> (дата звернення: 10.10.2024).

131. Міністерство енергетики України. URL: <https://mev.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2024).

132. Investment risks in Eastern Europe: Ukraine and Azerbaijan perspectives. URL: <https://www.unectf.org/fidan-namazova/> (дата звернення: 30.09.2024).

133. Вплив порушення судноплавства у Чорному морі та Суецькому каналі на глобальний ланцюг постачання. SeaRates. URL: <https://www.searates.com/ua/blog/post/vpliv-porushennya-sudnoplavstva-u-chervonomu-mor-ta-sueckomu-kanal-na-globalnii-lancyug-postachannya> (дата звернення: 12.11.2024).

134. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у 2022 році. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2022-rotsi> (дата звернення: 12.11.2024).

135. Наша пісня гарна й нова: меседжі російської пропаганди в 11 країнах колишнього соціалістичного табору. *Детектор медіа*. URL: https://detector.media/propahanda_vplyvy/article/214912/2023-07-31-nasha-pisnya-garna-y-nova-mesedzhi-rosiyskoi-propagandy-v-11-krainakh-kolyshnogo-sotsialistychnogo-taboru/ (дата звернення: 12.11.2024).

136. Russian disinformation in Eastern Europe: Case studies from Ukraine and Azerbaijan. URL: <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2016/09/Resisting-state-propaganda-in-the-new-information-environment-The-case-of-the-EU-Russia-and-the-Eastern-Partnership-countries.pdf> (дата звернення: 30.11.2024).

137. Ігор Соловей: Стратегічні комунікації та медійна грамотність дають Україні можливість вистояти в інформаційній війні. *Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки*. URL: <https://spravdi.gov.ua/igor-solovej-strategichni-komunikacziyi-ta-medijna-gramotnist-dayut-ukrayini-mozhlyvist-vystoyaty-v-informacijnij-vijni> (дата звернення: 12.11.2024).

138. Стратегічні комунікації та медійна грамотність: як Україна виступає в інформаційній війні. *MediaSapiens*. URL: <https://ms.detector.media/internet/post/36532/2024-10-24-strategichni-komunikatsii-ta-mediagramotnist-dayut-mozhlyvist-ukraini-vystoyaty-v-informatsiyniy-viyni-igor-solovey> (дата звернення: 12.11.2024).
139. Нові угоди з Україною: що це дасть економіці Азербайджану?. *bbabo.net*. URL: <https://bbabo.net/uk-ua/article/economics-business/1276015-novi-ugodi-z-ukrayinoyu-sho-ce-dast-ekonomici-azerbajdzhanu> (дата звернення: 12.11.2024).
140. Кулеба озвучив позицію України щодо конфлікту в Нагірному Карабаху. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3109042-kuleba-ozvuciv-poziciu-ukraini-sodo-konfliktu-v-nagirnomu-karabahu.html> (дата звернення: 2.12.2024).
141. Україна та Азербайджан планують збільшити товарообіг до \$1 млрд у рік. *Agroconf*. URL: <https://agroconf.org/content/ukrayina-ta-azerbaydzhан-planuyut-zbilshiti-tovaroobig-do-1-mlrd-u-rik> (дата звернення: 12.11.2024).
142. Українсько-азербайджанський бізнес-форум відбувся в Баку. Торгово-промислова палата України. URL: <https://ucco.org.ua/press-center/ucco-news/u-baku-vidbuvsia-ukrayinsko-azerbaidzhanskii-biznes-forum> (дата звернення: 12.11.2024).
143. Український культурний фонд: Архів проєктів. *Український культурний фонд*. URL: <https://ucf.in.ua/archive/5f20bcc59e7af44a1a50a493> (дата звернення: 12.11.2024).
144. *Azertag*. URL: <https://azertag.az> (дата звернення: 12.11.2024).
145. Реконструкція залізничної ділянки Баку-Гянджа: внесок українських інженерів. *Міністерство транспорту Азербайджану*. URL: <https://www.mot.az> (дата звернення: 12.11.2024).

146. Співпраця України та Азербайджану в інфраструктурних проєктах. *Укрзалізниця*. URL: <https://www.uz.gov.ua> (дата звернення: 12.11.2024)
147. Модернізація залізничних маршрутів у Кавказькому регіоні: роль міжнародних партнерів. *Інститут транспорту та логістики*. URL: <https://www.railtransport.az> (дата звернення: 12.11.2024)
148. Спільні дослідження у сфері штучного інтелекту: Дніпровський національний університет та Бакинський інженерний університет. *Офіційний сайт Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*. URL: <https://www.dnu.dp.ua> (дата звернення: 12.11.2024).
149. Україна та Азербайджан: Тиждень азербайджанської культури у Львові. *Офіційний сайт Львівської міської ради*. URL: <https://www.city-adm.lviv.ua> (дата звернення: 12.11.2024).
150. Між Азербайджаном і Україною обговорювалися питання охорони культурної спадщини. *Посольство Азербайджанської Республіки в Україні*. URL: <https://kiev.mfa.gov.az/ua/news/3418/mizh-azerbaydzhanom-i-ukrainoyu-obgovoryuvalisya-pitannya-okhoroni-kulturnoi-spadshchini> (дата звернення: 12.11.2024).
151. Створення бізнес-інкубатора для підтримки ІТ-рішень та агротехнологій. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення: 12.11.2024).
152. Інноваційні стартапи в аграрному секторі України. *KPMG Україна*. URL: <https://kpmg.com/ua> (дата звернення: 12.11.2024).
153. Сприяння розвитку малих підприємств у рамках бізнес-інкубатора. *Офіційний сайт Бакинського центру інновацій*. URL: <https://www.innovation.az> (дата звернення: 12.11.2024).
154. Міністерство економіки України. Офіційний вебсайт. URL: me.gov.ua (дата звернення: 12.11.2024).

155. Опис інвестицій у традиційну енергетику, розвиток мережі автозаправних станцій та постачання зрідженого газу. EastFruit. URL: eastfruit.com (дата звернення: 12.11.2024).
156. Presidency of the Republic of Turkey. Official website of the President of Turkey. URL: <https://www.tccb.gov.tr/> (дата звернення: 12.11.2024).
157. Bilateral agreements: Analysis of recent memorandums of understanding. *Ministry of Foreign Affairs of Azerbaijan*. URL: <https://www.mfa.gov.az/en> (дата звернення: 12.11.2024).
158. Countering misinformation: Tools and strategies for effective communication. *Digital Information Strategy Journal*. URL: https://www.researchgate.net/publication/372386087_Countering_Misinformation (дата звернення: 12.11.2024).
159. Cultural exchanges as a tool for strengthening bilateral relations. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en> (дата звернення: 12.11.2024).
160. Eastern Partnership: Strengthening ties between Ukraine and South Caucasus countries. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/index_en (дата звернення: 22.11.2024).
161. Economic and cultural synergies between Eastern Europe and the South Caucasus. *World Bank Group*. URL: <https://www.worldbank.org/ext/en/home> (дата звернення: 22.11.2024).
162. Economic ties between Ukraine and Azerbaijan: Trade and investment opportunities. *World Economic Forum*. URL: <https://www.weforum.org/> (дата звернення: 22.11.2024).
163. Educational initiatives and scholarships for Ukrainian and Azerbaijani students. *Erasmus+*. URL: <https://erasmusplus.ec.europa.eu/> (дата звернення: 22.11.2024).
164. Energy corridor between Europe and South Caucasus: Azerbaijan's contribution through Ukraine. *Energy Policy Journal*. URL: <https://energypolicy.com/> (дата звернення: 22.11.2024).

165. Energy transit routes between the EU and South Caucasus: Ukraine and Azerbaijan's role. *European Energy Review*. URL: eurenergy.com (дата звернення: 22.11.2024).
166. High-level meetings: Ukraine and Azerbaijan's diplomatic achievements. *UNIAN*. URL: <https://www.unian.ua/> (дата звернення: 22.11.2024).
167. Media manipulation and resilience: Lessons from Ukraine and Azerbaijan. *BBC News Analysis*. URL: <https://www.bbc.com/> (дата звернення: 22.11.2024).
168. Sanctions tracker: How Russia's aggression impacts its neighbors. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/> (дата звернення: 22.11.2024).
169. Strategic dialogue between Ukraine and Azerbaijan: From bilateral to regional perspectives. *Chatham House*. URL: <https://www.chathamhouse.org/> (дата звернення: 22.11.2024).
170. Success stories: Collaborative projects in technology and science. *ScienceDirect*. URL: <https://sciencedirect.com/> (дата звернення: 22.11.2024).
171. Trade dynamics in the Black Sea and Caspian regions: Opportunities for Ukraine and Azerbaijan. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/> (дата звернення: 22.11.2024).
172. Transport and logistics cooperation under TRACECA initiative. *TRACECA Official Website*. URL: <https://traceca-org.org/en/home/> (дата звернення: 22.11.2024).
173. Ukraine and Azerbaijan: Future prospects in a changing world *Foreign Policy Journal*. URL: <https://foreignpolicy.com/> (дата звернення: 22.11.2024).
174. Ukraine and Azerbaijan: Strategic partnership in times of geopolitical turbulence. *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*. URL: <https://mfa.gov.ua/> (дата звернення: 22.11.2024).
175. Ukraine-Azerbaijan humanitarian projects: A post-pandemic review. *ReliefWeb*. URL: <https://reliefweb.int/> (дата звернення: 22.11.2024).